



วรรณกรรมก่อให้เกิดมนุษยภาพ บนถนนสายความเห็นอกเห็นใจที่เริ่มเหือดหาย



แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)



สารบัญ

| | |
|--|----|
| คุยเปิดเล่ม | ๐๒ |
| คำนำ - คำนี้ง | ๐๓ |
| • เพาะหวานความเห็นอกเห็นใจใ้ห้องงาม ด้วยหนังสือเด็ก | ๐๙ |
| • ‘ ไม่ใช่เรื่องของฉัน ! ’ ทางสายดิ่งของคนมะกันรุ่นใหม่ กับการไม่อ่านวรรณกรรม ? | ๒๒ |
| • ทำไมไม่อ่านวรรณกรรมน้อยลง ความเห็นอกเห็นใจลดลง | ๒๘ |
| • กลศิลป์เชื่อมร้อยความเห็นอกเห็นใจกับวรรณกรรม | ๓๕ |
| • เปิดฉากใหญ่งานวิจัยวรรณกรรมกับจิตวิทยา : เปิดอ่านบันเทิงคดี คือเปิดใจให้เห็นใจใครเขาอื่น | ๕๑ |
| • บันเทิงคดีกับการเสริมสร้างตุลาการที่ดี เมื่อโอบามาเปิดประเด็นศาลสูง ต้องเป็นผู้ที่สามารถ “ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ” | ๕๙ |

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๕๕ จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

บรรณาธิการ : สุดใจ พรหมเกิด

บรรณาธิการประจำฉบับ : รศ. ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์

เขียนโดย : พิรุณ อนุวัชศิริวงศ์ , ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ : ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการอ่าน

บรรณาธิการฝ่ายศิลป์ : สุรนต์ พิภมทอง ภาพ : อธิวิธูร์ สุริยมาตย์

กองบรรณาธิการ : ยุวดี งามวิทย์โรจน์ , วิลาสินี ดอนเงิน , ชุตติมา พุกกลิน , คณิตา แอดตาล , วิไล มีแก้วสุข , จุฑาพร ยอดศรี

ประสานการผลิต : ชุตติมา พุกกลิน

จัดพิมพ์และเผยแพร่ : แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)
๔๒๔ หมู่บ้านงามไม้ ซอยเจริญสุขนิทวงศ์ ๖๗ แยก ๓ ถนนเจริญสุขนิทวงศ์ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๐ - ๒๔๒๔ - ๔๖๑๖ - ๗ โทรสาร : ๐ - ๒๔๒๔ - ๔๖๑๖ - ๗ กต ๓

E-mail : info@happyreading.in.th Website : www.happyreading.in.th Facebook : http://www.facebook.com/happy2reading

Twitter : http://www.twitter.com/happy2reading

พิมพ์ที่ : แพลนพรินทร์ตั้ง จำกัด โทรศัพท์ : ๐ - ๒๒๗๗ - ๒๒๒๒

คุยเปิดเล่ม

นับวันข่าวคราวความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ปะทุและเฉียดกรายให้ได้รับทราบอย่างหนาตา
มากขึ้น

เราพบเห็น เรารู้สึก และมีข้อมูล มีจำนวนให้จับต้องได้มากขึ้น

ไม่เฉพาะภาวการณ์ในสังคมไทยเราเท่านั้น

ไม่นานมานี้ สังคมอเมริกันลุกขึ้นจับชีพจร จับงานวิจัยปรากฏการณ์ความเห็นอกเห็นใจของ
ผู้คนและพบว่าเริ่มเหือดหายไป

เห็นชัดถึงแนวโน้มที่ดิ่งลงอย่างต่อเนื่อง

ถามว่า มีกระบวนการใด เครื่องมือใด เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยอุดรั้งหายนะที่กำลังจะ
เกิดขึ้นทั่วโลกจากอุบัติเหตุการณ์เช่นนี้

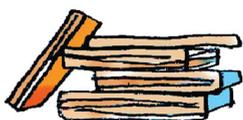
พบว่า “ วรรณกรรมและการอ่าน ” เป็นหนึ่งในสื่อสำคัญ ที่จุดไฟส่องทางแห่งความหวัง

ตั้งแต่ **หนังสือภาพ** สำหรับวัยทารก จนถึง **กวี** และ **วรรณกรรม** ในทุกช่วงวัย

พิรุณ อนุวัชศิริวงศ์ และ ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ ที่คร่ำคลุกอยู่กับงานวิชาการสำคัญ ๆ ด้าน
หนังสือและการอ่าน ได้รวบรวมงานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดมุมมองและแบ่งปันข้อมูล
ให้ได้สดับรับรู้ว่า...

ถึงเวลาที่ทุกคน ทุกคน ทุกหน่วยงาน ต้องร่วมกันเปิดเส้นทางการอ่าน นำหนังสือให้เข้าถึง
จิตใจของคนทุกวัย เป็นต้นธารของการปลุกน้ำจิตน้ำใจ ความเห็นอกเห็นใจทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และ
เพื่อนร่วมโลก

เพื่อนำสู่ความสุขและสันติของสังคมร่วมกัน



สุดใจ พรหมเกิด

ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

คำนำ - คำนี้

จิตเต็มแท้ของคนเราเป็นอย่างไร มีหรือไม่มีคุณงามความดีติดมาแต่กำเนิด ดูจะไม่ใช่วิธีเรื่องชวนถกเถียงกัน เท่ากับว่าทุกวันนี้คนเราเป็นอย่างไร

เมื่อมีประเด็นว่าด้วยเรื่อง *empathy* ซึ่งแปลว่า *ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การใส่ใจต่อความรู้สึกของผู้อื่น หรือ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา* เกิดขึ้นในสังคมสหรัฐอเมริกา จากงานวิจัยต่าง ๆ หลายสำนักตลอดระยะเวลา ๒ - ๓ ปี ที่ผ่านมา ซึ่งชี้ชัดถึงปรากฏการณ์ของจิตสังคมที่น่าห่วงใยร่วมกัน นั่นคือ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของคนอเมริกันลดน้อยถอยลงเมื่อเทียบเคียงกับช่วง ๓๐ ปี ที่ผ่านมา และดูจะมีแนวโน้มดิ่งลงที่ชัดเจนมากในช่วงสิบปีหลังนี้

ผู้คนมีแนวโน้มหลงใหลได้ปลื้มอยู่แต่กับเรื่องของตัวเอง ทั้งโดยวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และโดยการโหมกระพือของลัทธิวัตถุนิยม - ปัจเจกนิยม ซึ่งเป็นแปลงเพาะเชื้อแถวของความเห็นแก่ตัวดี ๆ นี้เอง !

เรื่องที่เราเห็นและเป็นอยู่ในสังคมที่จำเริญรุดหน้าของโลก จึงพาให้ผู้นำในวงวิชาการถกเถียงแสดงทัศนะกันอย่างกว้างขวาง ว่าด้วยปัญหา ปัจจัยเกี่ยวเนื่องกับปัญหา แนวทางการป้องกันปัญหา ฯลฯ

ยิ่งเมื่อพบว่า “ สื่อ ” ที่สามารถสร้างเสริมคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งนี้ของมนุษย์อยู่ใกล้ ๆ มีอยู่นี่เอง หากคิดเข้าไปข้างในใจได้แนบแน่น คือ “ วรรณกรรมหรือบันเทิงคดี ”

สถิติที่ปรากฏ ทุกวันนี้ผู้ใหญ่ชาวอเมริกันอ่านวรรณกรรมลดลงไปต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ พร้อม ๆ ไปด้วยที่พบว่า ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นก็เหือดหายไปด้วยเช่นกัน ภายใต้สภาพการณ์ที่รูปแบบของข้อมูล

ข่าวสารที่เราบริโภคเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนจำนวนมากละทิ้งการอ่านหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอ่านวรรณกรรมเพื่อความเพลิดเพลินเจริญใจ

คำถามใหญ่จุดประกายสู่วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางจิตวิทยาและประสาทวิทยาศาสตร์ เห็นจะเป็นด้วย เมื่อประธานาธิบดีบารัค โอบามา เปิดประเด็นความคิดเกี่ยวกับการสรรหาประธาน ศาลสูงสุดในสหรัฐอเมริกาในปี ๒๐๐๙ ว่า ต้องการผู้ที่มี “ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ” แนวคิดใหม่ที่ ละเอียดอ่อน สะท้อนอะไรหลายอย่างนี้ จึงสร้างกระแสในสังคม

เพราะความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นพื้นฐานหลักของพฤติกรรมมนุษย์ และเป็นที่มาของ คุณธรรมนานาประการ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสียสละ มีจิตอาสา ฯลฯ

วงวิชาการจิตวิทยาและประสาทวิทยาศาสตร์จึงอัดแน่นรับเอาเข้ามาเต็ม ๆ ปัญหาที่ทำทลายสังคม จึงเปิดโหมหน้าให้เห็นอย่างชัดแจ้งขึ้น แล้วก็ยังได้ผลการศึกษาทั้งในเชิงภาคตัดขวางและระยะยาว พบว่า หนังสือโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือประเภทบันเทิงคดีหรือวรรณกรรมมีความแนบเนื่องกับการสร้าง - เสริม - เพิ่ม - พูน ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นวัยเด็ก เยาวชน คนหนุ่มสาว หรือผู้ใหญ่ !

ฉะนี้แล้วหลายวงการจึงได้ตื่น เพื่อปกป้องความเป็นมนุษย์ให้ฟื้นคืน เพื่อก่อเกื้อให้คุณลักษณะ ที่ดีงามของมนุษย์เติบโตกล้า ด้วยหนังสือ - วรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ปฐมวัย ดังปรากฏอยู่ในเรื่อง “ เพาะหวานความเห็นอกเห็นใจให้งอกงาม ด้วยหนังสือเด็ก ” ซึ่งแนะ แนวทางอย่างชัดเจนว่า คุณครู (รวมทั้งผู้ปกครองทั้งหลาย) จะเสริมให้สิ่งนี้พัฒนาขึ้นในตัวเด็กได้ โดยการเปิดอ่านให้เด็กฟัง ให้เด็กดู ให้เด็กเรียนรู้ ผ่านหนังสือภาพแนวสมจริง (realistic picture books) นี้แหละจะเป็นการ “ ปลูก ” และ “ บั๊น ” ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในตัวเด็กได้เป็นอย่างดี

ไม่เพียงในวงการการศึกษาทั่วไปเท่านั้น วงการการศึกษาศาสนาก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ด้วย ประเด็นนี้ได้พูดไว้ในเรื่อง “ ทำไม ? อ่านวรรณกรรมน้อยลง ความเห็นอกเห็นใจลดลง ” ก็ในเมื่อ ศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าใจชีวิต อันจะนำไปสู่การขัดเกลาจิตใจ การเรียนรู้ชีวิตคงไม่ใช่ว่าเลือก



ถูกผิดอย่างง่าย ๆ จากคู่ตรงข้าม ขาวหรือดำ ดีหรือชั่ว สื่อเรียนรู้ที่เกื้อหนุนให้เข้าใจในมิติสลับซับซ้อนของชีวิตได้ คือ วรรณกรรม แต่ก็เคยถูกปฏิเสธมาก่อนหน้านี้หลายปีติด...

ลองฟังอธิบายว่าด้วยวรรณกรรมนำพาให้เราเห็นนอกเหนือใจผู้อื่น จากผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานเพราะวรรณกรรม ทั้งเทศและไทย แล้วลองเปิดหนังสือที่ใคร ๆ เขาว่า ดีสักเล่ม... อีกสักเล่ม... และอีกสักเล่ม... จะพบว่าคำตอบที่ใช้ไม่ใช่อยู่ที่คำบอกของใคร แต่จะอยู่ในใจของเราเอง !

อีกวงการหนึ่งซึ่งไม่กล่าวถึงไม่ได้ คือ **ตุลาการ** การเพิ่มความละเอียดอ่อนเข้าไปในหัวใจหัวใจของผู้ที่ทำหน้าที่พิพากษาผู้อื่น เป็นสิ่งที่พึงกระทำมิใช่หรือ เรื่องที่นำมาส่งท้ายของ *อ่านสร้างสุข* ชุดนี้ คือ “ **บันทึกคดีกับการเสริมสร้างตุลาการที่ดี : เมื่อโอบามาเปิดประเด็นศาลสูงต้องเป็นผู้ที่สามารถ ‘เอาใจเขามาใส่ใจเรา’** ” ก็หากเรายอมรับว่า “ความเห็นอกเห็นใจกัน” เป็นคุณสมบัติอันสำคัญของความเป็นมนุษย์ คนที่ทำหน้าที่ด้านตุลาการที่เปี่ยมมนุษยภาพ ย่อมจะวินิจฉัยคดีความของเพื่อนมนุษย์ได้อย่างเห็นคุณค่าของมนุษย์มากขึ้น

ในแวดวงวิชาการอเมริกันที่เปิดประเด็นสู่สาธารณะในเรื่องนี้ ชื่อที่กล่าวถึงกันไม่น้อยคือชื่อของ ดร.จามิล ซากิ นักวิชาการรุ่นใหม่ ผู้พัฒนางานวิจัยทางด้านจิตวิทยาและวิทยาการทางสมองว่าด้วยพฤติกรรมสังคม ซึ่งให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการวิจัยในเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความไม่เห็นแก่ตัว การหล่อหลอมอัตลักษณ์ของบุคคล และอิทธิพลทางสังคม เขาเขียนบทความว่าด้วยเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่ลดน้อยถอยลงของคนอเมริกันเป็นคนแรก ๆ และเชื่อมโยงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม สร้างแรงกระเพื่อมต่อวงการต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญ

เรื่อง “ **‘ไม่ใช่เรื่องของฉัน!’** ทางสายดึงของคนมะกันรุ่นใหม่กับการไม่อ่านวรรณกรรม ? ” เป็นการถอดความเรียบเรียงจากบทความของเขา ที่ได้นำเอางานวิจัยของหลายสถาบันมาประมวลให้ได้อ่านกัน ทั้งที่ใช้เครื่องมือวัดประเมินหลายรูปแบบ ซึ่งได้ผลไปในทางเดียวกันว่า ความเห็นอกเห็นใจในสังคมเริ่มเหือดหายไป พร้อม ๆ กับการอ่านวรรณกรรมลดลง และยังพบอีกด้วยว่า ผู้ใหญ่ที่อ่านวรรณกรรมหรือบันทึกคดีน้อย ประเมินตัวเองว่ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นน้อยกว่าผู้ที่อ่านมากกว่า



สัมผัสที่อยู่ในบทความของเขา เป็นเสียงของผู้ที่มีความเป็นห่วงเป็นใยในความเป็นไปของผู้คนในสังคม... !

อีกเรื่องที่ว่าด้วยงานวิจัยอย่างเข้มข้น คือเรื่อง “ **เปิดฉากใหญ่งานวิจัยวรรณกรรมกับจิตวิทยา : เปิดอ่านบันทึกคดี คือเปิดใจให้เห็นใจใครเขาอื่น** ” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากวรรณกรรมยอดนิยมแห่งยุคคือ *แฮร์รี่ พอตเตอร์* และ *แวมไพร์ - ทไวไลท์* ได้ความเชื่อมั่นว่า “ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือหรือวรรณกรรม ‘ ให้ ’ ผู้อ่านมากกว่าความเพลิดเพลินและการจมดิ่งลงไปกับโลกแฟนตาซี... บันทึกคดี “ ให้โอกาส ” ในการติดต่อเชื่อมโยงกับสังคม และให้ความรู้สึกสบายใจที่มาจากการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ใหญ่กว่าตัวเอง แม้จะชั่วขณะหนึ่ง แต่ก็ เป็นสิ่งที่มีค่ามาก ”

ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเปิดอ่านเปิดใจให้รับเรื่องเล่า (narratives) ทำให้เรารู้สึกได้ใกล้ชิดกับผู้อื่น ช่องว่างระหว่างเรากับคนอื่น ๆ ในสังคมก็น้อยลง

นอกจากนี้แล้ว คณะผู้วิจัยยังได้ศึกษาการอ่านวรรณกรรมอมตะของอันตัน เซคอฟ นักเขียนเรื่องนามชาวยุโรป โดยเทียบเคียงกับงานประเภทสารคดีที่เขียนจากเรื่องเดียวกัน ก็พบว่า “ เหตุผลที่บันทึกคดีหรือเรื่องแต่ง (fiction) มีผลต่อการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น แต่เรื่องที่เป็นสารคดี (non-fiction) ไม่มี ก็เพราะว่าโดยทั่วไปแล้ว บันทึกคดีเป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ในสังคม...”

คนที่อ่านบันทึกคดีมักจะมีคำถามเสมอ ๆ ว่าทำไมเธอไม่ทำอย่างนั้น หรือ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วเขาควรจะทำอย่างไร ฯลฯ เราถูกดึงเข้าไปในโลกของบันทึกคดี – ซึ่งด้วยวิธีนี้แหละที่ทำให้เราเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของคนอื่น ซึ่งกลายกลืนเข้ามาอยู่ในตัวเรา

‘ อ่านสร้างสุข ’ ฉบับ “ **วรรณกรรมก่อเกื้อมนุษยภาพ : บนถนนสายความเห็นอกเห็นใจที่เริ่มเหือดหาย** ” เล่มนี้ จะสมบูรณ์หาได้ไม่ หากไม่มีเนื้อหาที่ว่าด้วยกลวิธีการใช้วรรณกรรมเพื่อการสร้างเสริมความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ เพื่อเพิ่มพูนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เรื่อง “ **กลศิลป์เชื่อมร้อยความเห็นอกเห็นใจ กับ วรรณกรรม** ” จะแจ่มแจ้งศิลปะการสอนวรรณกรรมที่มีชีวิตจิตใจ เพื่อ “ ทำให้



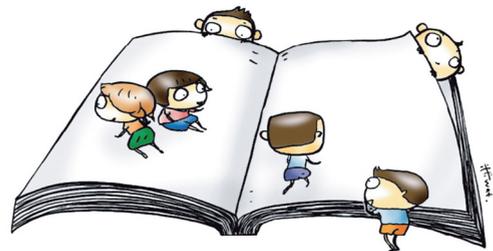
นักเรียนอ่อนไหวต่อคนอื่น ที่ดูเหมือนว่าไม่เหมือนกับเรา แต่แท้ที่จริงแล้วเราก็เหมือนๆ กัน.... ” สิ่ง
นักเรียนได้เรียนรู้อย่างแท้จริงจากการอ่าน *บันทึกของแอนน์ แฟรงค์* (หนังสือจากบันทึกของเด็กหญิง
ชาวยิวผู้ประสบภัยในสงครามโลกครั้งที่สอง) หรือ *คอยฝน* (นวนิยายที่วาดด้วยมิตรภาพของเด็กชาย
ผิวสีลูกคนงานกับเด็กชายผิวขาวลูกเจ้าของไร่) ก็คือ เมื่อหยั่งเข้าไปในตัวตนของคน (ตัวละครใน
วรรณกรรม) เราจะได้พบว่าที่จริงแล้ว “ *ไม่มีความเป็น ‘เขา’ (them) ทุกคนต่างก็เหมือน ๆ กัน
ในฐานะที่เป็น ‘เรา’ (us) ทั้งสิ้น* ”

ถึงเวลานาทีนี้ แน่แน่นอนว่า เส้นทางกระค้นหาองค์ความรู้ว่าด้วยอำนาจอันทรงพลังและสร้าง
สรรค์ของวรรณกรรมกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในมิติต่าง ๆ เป็นภารกิจที่ท้าทายอยู่ข้างหน้า ในสังคมที่วิ่งรุด
หน้าจวนเราต้องยั้งตัวไว้ เพื่อมิให้ถลางจนหัวคะมำ ในโลกที่วิทยาการของความรู้เรื่องสุนทรียศาสตร์กับ
ศาสตร์ทางสมองกำลังนั่งเสวนากันอย่างใกล้ชิด

สำหรับนักอ่าน - นักเขียน นักส่งเสริมการอ่าน นักสร้างสรรค์สังคมด้วยวัฒนธรรมการอ่าน
การวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นแล้วว่า การอ่านวรรณกรรมหรือบันเทิงคดีทำให้เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น
มากขึ้น เมื่อรู้กันดังนี้แล้ว เราจะเขยิบขับเคลื่อนกันต่อไปอย่างไรดี เราจะอิงอาศัยกลศิลป์ต่าง ๆ ที่
มีอยู่หรือสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ๆ ได้อย่างไรบ้าง เพื่อให้วรรณกรรมก่อเกื้อมนุษยชาติได้เต็มเปี่ยม

เพื่อที่สังคมของเรา โลกของเราจะน่าอยู่ยิ่งขึ้น หากเราเก็บความเห็นอกเห็นใจกันที่หายท
ตกหล่นไปกลับคืนมา หรือเพาะหวานในห้วงอกเงยเพิ่มมากขึ้น - จากโลกของการอ่าน

ยิ่งเปิดใจให้อ่าน ก็จะได้พบหัวใจที่บอกให้รู้ว่า สังคมจะดีงามต้องเป็นสังคมที่ประจักษ์ว่า



" ความมืดไม่อาจขบไล่ความมืด
มีแต่แสงสว่างเท่านั้นที่ทำได้
ความเกลียดชังไม่อาจขบไล่ความเกลียดชัง
มีแต่ความรักเท่านั้นที่ทำได้ "

มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน
ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ค.ศ. ๑๙๖๔

พิรุณ อนวัชศิริวงศ์
ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์
ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการอ่าน





เพราะหว่านความเห็นอกเห็นใจให้งอกงาม ด้วยหนังสือเด็ก

เด็กชายวัย ๗ ขวบ กลับสู่ชั้นเรียนอีกครั้งหลังจากขาดเรียนไปสองสัปดาห์เพราะอุบัติเหตุใหญ่ ปกติแล้วเขาเป็นเด็กที่ชอบมาโรงเรียนมาก แต่วันนี้เขายืนจับมือคุณแม่ไว้แน่นอยู่หน้าประตู ดวงตาคลอไปด้วยน้ำตาเมื่อมองเข้าไปในห้อง

เด็กนักเรียนคนหนึ่งเดินออกมาหาเขาพร้อมกับบอกว่า “ ไม่เป็นไรหรอกนะ ฉันก็เคยรู้สึกกลัวแบบนี้เหมือนกัน เพราะเธอหยุดอยู่บ้านตั้งหลายวัน ก็เลยกลัวที่ต้องมาโรงเรียน ”

เด็กๆ เรียนรู้ที่จะเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ดังเช่นในกรณีนี้ได้
อย่างไร ?

คุณครูมีวิธีการที่จะช่วยสนับสนุนพัฒนาการในด้านการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นในชั้นเรียน
บ้างไหม ?

เมื่อไม่นานนี้ นักเขียน - นักวิชาการอย่าง แดเนียล โกลแมน ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence , 1995)* และโรเบิร์ต โคลส์ ผู้เขียน *ความฉลาดทางธรรมจริยาของเด็ก (The Moral Intelligence of Children , 1997)* ได้เสนอความคิดไว้ในหนังสือของเขาว่า “ โรงเรียนไม่ใช่เพียงแค่พัฒนาเด็กในด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่ต้องรวมการสอนทักษะในด้านอารมณ์ด้วย ” และ “ ถ้าเราจะพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรในระดับประถมศึกษา เราต้องพิจารณาในเรื่องอารมณ์และสังคมของเด็ก ๆ ในแต่ละระดับชั้นเรียนด้วย ”



หนังสือ การปลูกฝังความสามารถทางสังคมแก่เด็ก : บทบาทของครู (Fostering children's social competence: The teacher's role , 1997) ของเคทซ์ และแม็คเคลแลน ชี้ให้เห็นว่า “ ตัวทำนายที่ดีที่สุดในการปรับตัวเข้าสู่สังคมในอนาคตของเด็ก ก็คือความสามารถในการเข้ากันกับกลุ่มเพื่อนได้ในวัยเด็ก ถ้าปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ไม่ได้ การสร้างความสามารถหรือทักษะทางสังคมในภายภาคหน้าเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็อาจวิกฤติได้ วิธีหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมได้ก็คือ การสอนให้เด็กรู้จักเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น และรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ”



ถ้าการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นและรู้จักเห็นอกเห็นใจ (empathy) มีความสำคัญอย่างมากต่อการปรับตัวเข้าสู่สังคม แล้วคุณครูจะเสริมให้สิ่งนี้พัฒนาขึ้นในตัวเด็กได้อย่างไร

วิธีหนึ่งที่นิยมใช้กันในปัจจุบันก็คือ การกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการในด้านนี้โดยผ่านงานหนังสือหรือวรรณกรรมสำหรับเด็ก สำหรับเด็กเล็ก หนังสือภาพประเภทสมจริง (realistic picture books) มีส่วนในการ “ ปลูก ” หรือ “ ปั่น ” ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้



“ เมื่อเราได้อ่านหนังสือ เราจะเข้าใจความรู้สึกของตัวละคร บางคนจะจำ บางคนอาจแค่สังเกตเห็น จากนั้นก็จะมี การเชื่อมโยงหรือรับเข้ามาเป็นความคิดในจิตใจเรา และสิ่งนี้แหละที่เราเรียกว่า อารมณ์ความรู้สึก ”

นี่คือคำอธิบายว่าด้วยการใช้หนังสือเป็นสื่อ นำไปสู่การปลูกฝังความเห็นอกเห็นใจให้กับผู้อ่าน ซึ่งปรากฏชัดในหนังสือ *เสียงเพรียกของนานาเรื่องราว (The Call of Stories , 1989)* ผลงานของ โรเบิร์ต โคลส์

การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและรู้สึกเห็นอกเห็นใจ (empathy) มองได้ทั้งกระบวนการทางความรู้ความเข้าใจ (cognitive) และทางอารมณ์ความรู้สึก (affective) และมีการให้นิยามกันหลายลักษณะ เมื่อนิยามในแง่ของกระบวนการทางความรู้ความเข้าใจ จะเป็นลักษณะของ “ การรับรู้ ” ได้ถึงทัศนคติของผู้อื่น และนำมาคิดวิเคราะห์ถึงสิ่งเกิดขึ้นโดยมองจากแง่มุมของผู้นั้น (Deutsch & Madle , 1975)

ส่วนนิยามในลักษณะของกระบวนการทางอารมณ์ ก็จะหมายถึงการที่บุคคลสามารถที่จะ “ แสดงออกทางด้านอารมณ์ว่าตัวเองเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และร่วมแบ่งปัน (share) ความรู้สึกนั้น ขณะเดียวกันก็สามารถแยกแยะได้ระหว่างบทบาทและทัศนะของผู้อื่นกับของตัวเอง ” (Feshback , 1975)

นักวิชาการบางคนก็ให้ความหมายว่า “ เป็นปฏิกริยาตอบสนองทางอารมณ์ในลักษณะที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของบุคคลอื่น มากกว่าที่จะมองจากสถานการณ์ของตัวเอง ” (Hoffman , 1984) หรืออธิบายถึงความแนบเนื้อระหว่างเราและคนอื่น ได้ว่า “ เป็นการสะท้อนออกทางอารมณ์ของเรา ที่เกิดจากภาวะ / สภาพทางอารมณ์ของคนอื่น และสองสิ่งนี้มาซ้อนทับแนบสนิทกันพอดี ” (Eisenberg & Strayer , 1990)



Empathy คือ ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น คำนี้ในภาษาอังกฤษ นำมาจากคำในภาษาเยอรมันว่า “ Einfühlung ” (" feeling into ") โดย Edward Titchener นำมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๐๙ และเริ่มมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงปลายศตวรรษ

ในทางจิตวิทยาอธิบายว่า คนที่มี empathy คือ คนที่สามารถอ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น (emotional reading) พร้อม ๆ กับรับเอาความรู้สึกนั้นเข้ามาเป็นของตัวเองด้วย (turning in) เป็นลักษณะของการมองจากมุมมองของผู้อื่น

มีผู้แปลความหมายของคำว่า “ empathy ” เป็นภาษาไทยไว้หลายอย่าง เช่น “ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ” “ การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ” “ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ” “ การใส่ใจต่อความรู้สึกของผู้อื่น ” เป็นต้น

Empathy เป็น ๑ ใน ๕ ของ “ ความฉลาดทางอารมณ์ ” (Emotional Intelligence) คือ รับรู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ความฉลาดทางอารมณ์ คืออะไร

“ ความฉลาดทางอารมณ์ ” หรือบางครั้งเรียก “ อีคิว ” คือความสามารถหรือศักยภาพของคนแต่ละคนในการที่จะตอบสนองอารมณ์และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง รวมถึงความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง พร้อมจัดการไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม

เดิมที่ยังเชื่อกันว่า ความสามารถทางเขาวัวปัญญาหรือไอคิว คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ มีชีวิตที่ดี และมีความสุข สักระยะหนึ่งก็มีนักจิตวิทยาเริ่มตั้งข้อสงสัยต่อความเชื่อความเข้าใจดังกล่าว เพราะไม่เชื่อว่า ความสำเร็จและความสุขในชีวิตของคน ๆ หนึ่ง จะขึ้นอยู่กับ

ความสามารถทางเชาว์ปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เนื่องจากในระยะนั้นยังไม่มีข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่เพียงพอ ความคิดนี้จึงถูกละเลยไปอย่างน่าเสียดาย

จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ ปีเตอร์ ซาโลเวย์ จากมหาวิทยาลัยเยล และจอห์น เมเยอร์ จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก สองนักจิตวิทยาได้นำความคิดนี้มาพูดถึงอีกครั้ง โดยเอ่ยถึงความฉลาดทางอารมณ์เป็นครั้งแรกว่า “ เป็นรูปแบบหนึ่งของความฉลาดทางสังคม ที่ประกอบด้วยความสามารถในการรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น สามารถแยกความแตกต่างของอารมณ์ที่เกิดขึ้น และใช้ข้อมูลนี้เป็นเครื่องชี้นำในการคิดและกระทำสิ่งต่าง ๆ ”

จากนั้น แดเนียล โกลแมน นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ก็สานต่อแนวคิดนี้อย่างจริงจัง โดยได้เขียนเป็นหนังสือเรื่อง “ ความฉลาดทางอารมณ์ ” (Emotional Intelligence) ในปี ค.ศ. ๑๙๙๕

หลังจากหนังสือ *ความฉลาดทางอารมณ์* ออกสู่สาธารณชน ผู้คนก็เริ่มให้ความสนใจกับความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ประกอบกับระยะหลัง มีงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ จึงได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จและความสุขในชีวิตมนุษย์

(ข้อมูลจาก “ *การ์ตูน : มหัศจรรย์แห่งการพัฒนาสมองและการอ่าน* ” สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก โดยสถาบันการ์ตูนไทย , ๒๕๕๓)

จุดเน้นของความฉลาดทางอารมณ์ คือความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ ทั้งของ
ตัวเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถปรับหรือควบคุมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

๑. รู้อารมณ์ตน (knowing one's emotions) สามารถเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง
ในสถานการณ์ต่างๆ
๒. รู้จักจัดการกับอารมณ์ (managing emotions) สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง
ได้อย่างเหมาะสม
๓. รู้จักจูงใจตนเอง (motivation oneself) สามารถกระตุ้น ให้กำลังใจ หรือควบคุมตนเอง
ได้
๔. เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น / รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (recognizing emotions in others /
empathy) สามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น รู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
๕. คงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ (handling relationships) สามารถสร้างสัมพันธภาพกับคนรอบ
ข้างได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ในความเป็นจริง พัฒนาการของคนเราในด้าน “ การรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือเป็นปฏิสัมพันธ์ของอารมณ์ความรู้สึกกับความรู้ความเข้าใจ และค่อย ๆ มีระดับของพัฒนาการในวัยเด็ก เป็น ๔ ขั้นตอน ด้วยกัน ดังนี้ (Martin Hoffman , *Interaction of affect and cognition in empathy* , 1984)

- ในช่วงที่เป็นทารก เด็กยังไม่รู้จักแยกตัวเองออกจากคนอื่น ๆ แต่ก็มีสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการรู้จักเห็นอกเห็นใจเกิดขึ้นแล้ว โดยเด็กจะร้องไห้เมื่อได้ยินเสียงของทารกคนอื่นร้อง
- ในระดับที่สอง พัฒนาขึ้นเมื่อเด็กเริ่มรู้จักแยกความแตกต่างทางร่างกายของตัวเองกับของคนอื่น



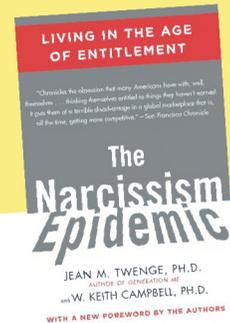
- ครั้นเมื่อเด็กอายุ ๒ - ๓ ขวบ ก็จะเริ่มพัฒนาในระดับที่สาม เด็กจะเริ่มรู้ว่าคนอื่น ๆ มีความรู้สึกและความต้องการที่แตกต่างกัน เด็กเริ่มแยกได้ระหว่าง “ ความรู้สึกของตัวเอง ” กับ “ ความรู้สึกของผู้อื่น ” การใส่ใจกับความรู้สึกของผู้อื่นก็จะเริ่มเกิดขึ้น ขณะเดียวกันพัฒนาการทางภาษาก็ทำให้เด็กเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นได้กว้างมากขึ้น เมื่ออยู่ในระดับประถมศึกษา เด็กจะเริ่มใส่ใจต่อความรู้สึกของผู้อื่นจากผู้ที่ไม่มาเรียน ณ จุดนี้ การมองจากทรศนะหรือความรู้สึกของผู้อื่นจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ
 - ในระดับที่สี่ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงวัยเด็กตอนปลาย การรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นจะก้าวหน้ามากขึ้น เด็กจะเริ่มใส่ใจกับความรู้สึกของผู้อื่นไม่ใช่แค่ผู้ที่มาเรียนหรือขาดเรียนแค่นั้น แต่ยังรวมไปถึงผู้ที่มีปัญหาเรื่องการป่วยเรื้อรัง กลุ่มคน หรือสังคมโดยรวมด้วย
- ตามแนวคิดข้างต้นนี้ เมื่อเด็กแยกได้ระหว่าง “ ความรู้สึกของตัวเอง ” กับ “ ความรู้สึกของผู้อื่น ” (ในระดับที่สาม) ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและรู้จักเห็นอกเห็นใจก็จะเริ่มเกิดขึ้น เหมือนจะเกิดขึ้นได้โดยปริยาย

สาระน่าสนใจจากหนังสือ *ระบาดวิทยาของการหลงรักตัวเอง : ควรเป็นอย่างไรในแต่ละวัย*

Jean M. Twenge and W. Keith Campbell. (2009) *The Narcissism Epidemic : Living in the Age of Entitlement.*

...แม้ว่าเด็กเล็กในวัยเตาะแตะจะมีการตอบสนองโดยสัญชาตญาณต่อความเศร้าของผู้อื่น (เศร้าเมื่อเห็นคนอื่นเศร้า ร้องไห้เมื่อเห็นคนอื่นร้อง) แต่ความเห็นอกเห็นใจกลายเป็นสิ่งที่ซับซ้อนมากในวัยที่โตขึ้น

...เด็กเห็นว่า การช่วยเหลือผู้อื่น นำมาซึ่งความไม่สบายใจแก่ตัวเอง เพราะบางครั้งมักจะไปเกี่ยวข้องกับการเสียสละ พวกเขาจะยังไม่รู้สึก กระทั่งเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จึงจะเห็นว่า ‘ การให้ ’ นำมาซึ่งความสุข



...ความสามารถในการรู้สึกต่อความเจ็บปวดของผู้อื่น และรู้สึกดีขึ้นเมื่อได้แบ่งเบาความเจ็บปวดนั้นจากผู้อื่น จะพัฒนาได้จากการปลูกฝังทางสังคม (socialization)

ความหลงใหลและความมั่นใจในตัวเองที่สูงมาก ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อบุคคล และมันอาจจะเป็นอันตรายต่อผู้อื่นด้วยซ้ำ แม้มักจะเชื่อกันว่า คนที่ชอบใช้ความรุนแรง (aggressive) นั้นไม่ใช่ผู้ที่มีความนับถือตัวเอง (self - esteem) แต่ข้อเท็จจริงกลับพบว่า ผู้ที่ชอบใช้ความรุนแรงมากที่สุด เป็นคนที่มีความนับถือตัวเอง (self - esteem) และสนใจแต่เรื่องของตัวเอง (narcissism) อยู่ในระดับสูง เพราะส่วนใหญ่จะขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ในการสอนให้รักตัวเอง (self - love) เรามักจะลืมไปว่า สิ่งที่ยากกว่า และมีค่ามากกว่า คือ การที่จะรักคนอื่นเท่า ๆ ตัวเราเอง...

แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการผู้ศึกษาเรื่องการอบรมบ่มเพาะเด็กให้หลีกเลี่ยงความรุนแรงชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์จริงไม่ได้เป็นเส้นตรง “ แม้ว่าการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอาจดูเหมือนว่า เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นได้ง่าย แม้แต่ในกลุ่มของเด็กก่อนวัยเรียนก็ตาม แต่ในสถานการณ์จริงนั้นซับซ้อนวิธีหนึ่งที่ครูจะช่วยให้เด็กรู้จัก ‘ แปลง ’ สิ่งนี้มาสู่ชีวิตจริงก็คือ การใช้วรรณกรรมสำหรับเด็กที่เป็นแนวสมจริง ” (Slaby et.al, *Early violence prevention* , 1995)

ทักษะของนักวิชาการกลุ่มนี้ยกให้กับวรรณกรรมสำหรับเด็กแนวสมจริง ว่าน่าจะเป็นหนังสือที่เหมาะสมในการ “ สื่อ ” เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจในเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรานั่นเอง

วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทแนวสมจริง คือหนังสือแบบไหน

เป็นหนังสือประเภทเรื่องแต่ง แต่แต่งแบบเสมือนจริง สะท้อนความเป็นไปในสังคมตามความเป็นจริง เป็นเหตุเป็นผล ไม่เน้นการปรุงแต่งสีสันทางอารมณ์หรือจินตนาการ หากเป็นหนังสือภาพ ก็จะเป็นภาพแบบเหมือนจริง ทั้งในด้านรูปทรง สัดส่วนต่าง ๆ





โดยทั่วไปหนังสือหรือวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน หรือที่เรียกว่าเด็กปฐมวัย ก็จะเป็นหนังสือภาพ (picture book) คือใช้ภาพเป็นหลักในการสื่อสารกับผู้อ่าน ภาพที่ดีสำหรับเด็กคือ ภาพเหมือนจริงที่นักวาดภาพหนังสือเด็กได้สร้างสรรค์ขึ้น (ซึ่งนักวิชาการและนักสร้างสรรค์หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยยอมรับร่วมกันว่า หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยตอนต้น โดยเฉพาะช่วง ๐ - ๒ ปี หนังสือภาพที่ดีสำหรับเด็กคือหนังสือภาพแนวเหมือนจริง โดยเขียนขึ้นมาอย่างมีสุนทรียภาพ ครั้นเติบโตขึ้น เด็ก ๆ จะค่อย ๆ เปิดรับภาพแนวจินตนาการต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ภาพแบบการ์ตูน หรืออื่นๆ)

สำหรับการใช้หนังสือเพื่อสร้างและเสริมการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา งานวิจัยต่าง ๆ ชี้ให้เห็นแล้วว่า เรื่องเล่าแบบบันเทิงคดี (fictional narratives) หรือหนังสือที่เป็นเรื่องราว (storybooks) เป็นสื่อที่ทรงประสิทธิภาพในการนำเด็กให้รู้จัก ‘ โลก ’ ทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการในด้านจริยธรรม (ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นพร้อม ๆ ไปด้วยเรียนรู้เรื่องความดีงาม ความถูกต้อง) เนื่องจากการเข้าไปผูกโยงกับตัวละคร เหตุการณ์ในเรื่องของเด็ก ๆ ทั้งนี้ผันแปรไปตามการพูดคุยของผู้ใหญ่ที่อ่านหรือเล่าให้เด็กฟังด้วย

การใช้เรื่องราวจากวรรณกรรมของหนู ๆ เข้ามาช่วยในกระบวนการพัฒนาทางสังคมของเด็ก เป็นประเด็นที่มีการพูดถึงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยความเชื่อว่า หากได้ปลูกฝัง บ่มเพาะตั้งแต่ปฐมวัย และประถมศึกษา ย่อมจะทรงประสิทธิผลที่นำไปสู่การพัฒนาต่อ ๆ ไปที่ยั่งยืน

ได้ทั้งในการพัฒนาวัฒนธรรมการอ่าน ที่แนบเนื่องไปกับการพัฒนามนุษยภาพในตัวผู้อ่าน

งานเขียนเรื่อง ภาษา เรื่องเล่า และมีใช้เรื่องเล่า (Language , narrative , and anti-narrative , Sholes : 1981) อธิบายถึงเนื้อหาสาระที่เสนอแบบเรื่องเล่า (narrative) ว่า จะมีรูปแบบจำเพาะ ซึ่งมีโครงสร้างการเล่าเรื่อง คือ เปิดเรื่อง – ดำเนินเรื่อง – และปิดเรื่อง หรือ เหตุการณ์ – การเปลี่ยนผ่าน – และเหตุการณ์ ซึ่งประเด็นของเนื้อหาก็มักจะพูดถึงหรือทำให้เห็นภาพของความเป็นมนุษย์ โดยผ่านเนื้อหาของเรื่อง เด็ก ๆ หนู ๆ ผู้อ่านสามารถนำความหมายที่ได้จากการอ่านนั้น ๆ เข้ามาสู่ชีวิตและความรู้สึกนึกคิดในโลกจริงของเขาได้



ผู้สนับสนุนความคิดในการใช้วรรณกรรมเข้ามาช่วยในการพัฒนาสังคมอีกคนหนึ่ง จูลี ฮอดจ์ ก็เสนอไว้ในงานเขียนเรื่อง *การแก้ปัญหาความขัดแย้งสำหรับเด็กเล็ก (Conflict resolution for the young child* , Hodge : 1995) ว่า วรรณกรรมหรือบันเทิงคดีสำหรับเด็ก เป็นเทคนิคที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการสอนทักษะทางสังคมให้กับเด็ก

ก่อนหน้านั้น มีงานวิจัยอีกหลายชิ้น เช่น *ธรรมชาติและการวัดค่าการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในเด็ก (The nature and measurement of empathy in children* , Iannotti : 1985) ตีพิมพ์ในวารสารทางจิตวิทยา *The Counseling Psychologist* สารระสำคัญที่ค้นพบคือ เด็กอายุ ๖ - ๙ ปี จะเริ่มอธิบายถึงอารมณ์ของผู้อื่นได้อย่างต่อเนื่องจากภาพและเนื้อหาของเรื่องที่ได้อ่าน และในเวลาต่อมา งานวิจัยเรื่อง *ความแตกต่างด้านเพศและอายุที่มีผลต่อความเห็นอกเห็นใจและรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Gender and age differences in empathy and sympathy* , Eisenberg & Lennon : 1990) ก็ได้พบว่า เด็กทั้งชายและหญิงจะเริ่มมีการตอบสนองทางอารมณ์ในด้านการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น จากภาพและเรื่อง เมื่อเข้าสู่วัยประถมศึกษา หรือช่วงอายุ ๘ - ๑๐ ปี

การพัฒนาความสามารถทางสังคม เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการศึกษาของเด็กในระดับประถมศึกษา พัฒนาการทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ด้วยการจัดรูปแบบการสอนให้เด็กมีโอกาสรับสถานการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย การฝึกเด็กให้รู้จักเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นนี้ จะเกี่ยวข้องไปถึงพฤติกรรมและทักษะการใช้มุมมองที่เป็นเหตุเป็นผลจากอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งทักษะดังกล่าวสามารถ “ ส่งต่อ ” กันได้ผ่านวรรณกรรมเด็ก

คุณครูที่นำวรรณกรรมเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวสมจริง เข้ามาใช้ในห้องเรียน ให้เด็ก ๆ ได้เปิดอ่าน ก็หมายความว่า คุณครูได้ช่วยสร้างโอกาสทางสังคมที่หลากหลายให้กับเด็ก - โอกาสที่จะได้รับการอบรมบ่มเพาะการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ที่มีประสิทธิผล - โอกาสที่จะเข้าถึงคำว่า “ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ” ด้วยความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้ง



สาระหลักของ “ เพาะหว่านความเห็นอกเห็นใจให้แก่องกวม ด้วยหนังสือเด็ก ” นำมาจาก

Developing Empathy Through Children's Literature

โดย Susan W. Cress (Assistant Professor of Early Childhood Education) และ Daniel T. Holm (Assistant Professor of Elementary Education) จาก Indiana University South Bend

บทความจากวารสาร “ Education ” ฉบับ Spring , 2000

http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3673/is_3_120/ai_n28770308/



บรรณานุกรม

- Deutsch , F. & Madle , R.A. (1975). *Empathy : Historic and current conceptualizations , measurement , and a cognitive theoretical perspective*. Human Development , 18 , 267 - 287
- Eisenberg , N., & Lennon , R. (1990). *Gender and age differences in empathy and sympathy*. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.) , Empathy and its development. (pp. 195 - 217). Cambridge : Cambridge University Press..
- Eisenberg , N., & Strayer, J. (1990). *Critical Issues in the study of empathy*. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.) , Empathy and its development. (pp. 3 - 16). Cambridge : Cambridge University Press.
- Feshback , N.D. (1975). *Empathy in children: Some theoretical and empirical considerations*. The Counseling Psychologist. 5 , 25 - 30.
- Hodges , J. (1995). *Conflict resolution for the young child*. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education. (ERIC Documentation Reproduction Service No. ED 356100).
- Hoffman , M.L. (1984). *Interaction of affect and cognition in empathy*. In C. Izard , J. Kagan & R. Zasonc (Eds.) , Emotions , cognition , and behavior (pp. 103 - 131). New York : Cambridge University Press.
- Iannotti , R. (1985). *The nature and measurement of empathy in children*. The Counseling Psychologist. 5(2) , 21 - 24.
- Scholes , R. (1981). *Language , narrative , and anti - narrative*. In W.J.T. Mitchell (Ed.) , On narrative. (pp.200-208). Chicago : University of Chicago Press.
- Slaby , R., Roedell, W., Arezzo , D. & Hendrix , K. (1995). *Early violence prevention*. Washington , D.C.: NAEYC.



สาระสำคัญของการวิจัย

เรื่อง “ การเปิดรับสื่อกับพัฒนาการในด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นของเด็กวัยก่อน
ไปโรงเรียน ”

Raymond A. Mar , Jennifer L. Tackett , Chris Moore. (2010) *Exposure to media and theory - of - mind development in preschoolers*. Cognitive Development , 25 (2010).

บทคัดย่อ : การเปิดรับรูปแบบที่แตกต่างกันของสื่อที่ใช้ในการเล่าเรื่อง (narrative media) อาจมีผลต่อพัฒนาการด้านการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (theory - of - mind) ของเด็ก เพราะการเข้าไปผูกโยงกับเรื่องเล่าที่เป็นบันเทิงคดี (fictional narratives) ช่วยให้ผู้นั้นได้รับข้อมูลเกี่ยวกับ ‘ โลก ’ ของสังคม (social world) และเป็นไปได้ที่จะดึงกระบวนการด้านการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (theory - of - mind) ออกมาในระหว่างที่เกิดความเข้าใจ(เนื้อหา) การเปิดรับหนังสือที่เป็นเรื่องราว (story books) , ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ จึงอาจมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (theory - of - mind) ผู้วิจัยทำการทดสอบกับเด็กอายุ ๔ - ๖ ปี โดยการให้เปิดรับวรรณกรรมเด็ก โทรทัศน์ และภาพยนตร์ และใช้เครื่องมือวัดสำหรับการตอบสนองความต้องการทางสังคม การเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (theory - of - mind) ประเมินโดยใช้ ๕ กลุ่มกิจกรรม จากการควบคุมตัวแปรในด้านอายุ เพศ คำศัพท์และรายได้ของผู้ปกครอง แสดงให้เห็นว่า การเปิดรับด้วยหนังสือ (ที่เป็นเรื่องราว) เป็นตัวทำนาย(ชี้วัด)ได้ถึงความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (theory - of - mind) ส่วนการเปิดรับด้วยภาพยนตร์ก็เป็นตัวทำนายพัฒนาการในการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่นได้ด้วยเช่นกัน แต่ไม่ปรากฏว่าการเปิดรับด้วยโทรทัศน์มีผลเช่นเดียวกันนี้

หมายเหตุ

- เด็กอายุประมาณ ๔ ขวบ จะเริ่มพัฒนาในเรื่อง ‘ การเข้าใจสถานะทางจิตใจของผู้อื่น ’ (an understanding of the mental states of others) ซึ่งรู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า ‘ theory - of - mind ’ (Astington, J.W., Harris, P.L., & Olson, D.R. (1988). *Developing theories of mind*. New York : Cambridge University Press)



๒. ผู้วิจัยให้ข้อสังเกตว่า เหตุที่การเปิดรับจากสื่อโทรทัศน์ไม่มีผล ในขณะที่สื่อภาพยนตร์ มีผลต่อความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ทั้งนี้ให้ดูในระดับความยาวเท่ากัน (๒๒ นาที) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโทรทัศน์ถูกขัดจังหวะด้วยโฆษณา แต่ภาพยนตร์ไม่ถูกขัดจังหวะ
๓. การเปิดรับด้วยสื่อหนังสือ ใช้วิธีให้ผู้ปกครองอ่านให้เด็กฟัง มีคะแนนของระดับการทำนายความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ผู้อื่นอยู่ที่ ๒๗ % - ๓๔ % ประสิทธิภาพที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งผันแปรไปตามการพูดคุยขณะเล่าให้เด็กฟัง





‘ ไม่ใช่เรื่องของฉัน ! ’ ทางสายดิ่งของคนมะกันรุ่นใหม่ กับการไม่อ่านวรรณกรรม ?

มนุษย์เหนือกว่าสัตว์โลกอื่น ๆ ตรงที่เรามีความเข้าใจกันและกัน ความสามารถอันเยี่ยมยอดนี้
อย่างน้อยที่สุดส่วนหนึ่งเกิดจากการเห็นอกเห็นใจกัน รู้สึกรู้สากับความทุกข์ของผู้อื่น หรือที่มีสำนวน
ในภาษาไทยเราว่า ‘ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ’ นั่นเอง

ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy) เป็นพื้นฐานหลักของพฤติกรรมมนุษย์ และเป็น
“ แรงขับเคลื่อน ” อันเป็นที่มาของคุณธรรมนานาประการ เช่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสียสละ มีจิตอาสา ฯลฯ
และว่ากันว่าเป็นสิ่งที่มีในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดแล้ว แต่ทว่างานวิจัยเมื่อไม่นานมานี้ กลับพบปัญหาที่
ท้าทายว่า ระดับของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้ลดลงมาตลอดช่วง ๓๐ ปี ที่ผ่านมานี้

งานวิจัยนี้เป็นของสหรัฐอเมริกา โดย ซารา เอช. คอนราธ และคณะ จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน
แอนน์ อาร์เบอร์ ตีพิมพ์ในวารสาร *Personality and Social Psychology* ฉบับเดือนสิงหาคม ๒๐๑๐
พบว่า *ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy) ของนักเรียนนักศึกษา มีระดับลดลงมาตลอดตั้งแต่ปี ๑๙๘๐
และดิ่งลงมากในช่วง ๑๐ ปีหลัง (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๙)*

และที่ยิ่งกว่านั้นก็คือ ในช่วงเวลา ๑๐ ปีหลังนี้เช่นเดียวกัน มีงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่ง พบว่า *การ
สนใจหมกมุ่นแต่เรื่องของตัวเอง (narcissism) ของนักเรียน มีระดับสูงขึ้นจนกลายเป็นสถิติใหม่ จาก*

งานวิจัยของยีน เอ็ม. ทเวนจ์ นักจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐซานดีเอโก

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy) ประเมินได้หลายวิธี แต่ที่นิยมกันมากคือใช้แบบทดสอบที่ถามด้วยคำถามง่าย ๆ ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าตัวเองเป็นคนอย่างไร แบบทดสอบที่เรียกว่าดัชนีปฏิกริยาตอบสนองระหว่างบุคคล (The Interpersonal Reactivity Index) เป็นแบบสอบถามที่รู้จักกันดีในการวัด / ประเมินความเห็นอกเห็นใจของบุคคล โดยการยกข้อความมาแสดงในแต่ละข้อ และให้ผู้ตอบตอบว่า “ ใช่ ” หรือ “ ไม่ใช่ ” เช่น “ ฉันมักรู้สึกเป็นห่วงหรือกังวลกับความรู้สึกของคนอื่น ” หรือ “ ฉันจะถามความเห็นของคนที่ไม่เห็นด้วยทุกคน ก่อนที่จะตัดสินใจ ” เป็นต้น



คนเราอาจมองเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของแต่ละคน แต่ในงานวิจัยจะมีตัวชี้วัดที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจแล้ววิเคราะห์ออกมาเป็นระดับคะแนน ซึ่งมีตั้งแต่การทำท่าเลียนแบบท่าทางของคนอื่น ไปจนถึงการช่วยเหลือผู้อื่นในสิ่งที่เขาต้องการ (เช่น เสนอตัวว่าจะจดโน้ตให้กับเพื่อนที่ป่วยไม่ได้มาเรียน)

ตั้งแต่มีการสร้างแบบทดสอบดัชนีปฏิกริยาตอบสนองระหว่างบุคคล ในปี ๑๙๗๙ ก็มีนักเรียนหลายคนได้ทำแบบทดสอบนี้จากงานวิจัยหลาย ๆ เรื่อง ทั้งเรื่องเกี่ยวกับระบบประสาทไปจนถึง

เรื่องทางสังคม คอนราธ และคณะ ได้รวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยเหล่านั้น (ในส่วนที่เป็นคะแนนจากแบบทดสอบตัวเองเรื่องความเห็นอกเห็นใจ) จากนักเรียนเกือบ ๑๔,๐๐๐ คน คณะผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยที่เรียกว่า การสังเคราะห์แบบอภิมานในเชิงภาคตัดขวาง (cross - temporal meta - analysis) มาคิดว่าคะแนนความเห็นอกเห็นใจในแต่ละปีเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

(วิธีการที่เรียกว่า การสังเคราะห์อภิมาน หรือ meta - analysis เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการทางสถิติมาสังเคราะห์งานวิจัยหลาย ๆ เรื่อง ที่ศึกษาในประเด็นเดียวกัน เพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยเดิม)

ผลการศึกษาน่าตกใจ ที่พบว่า เกือบร้อยละ ๗๕ ของนักเรียนในปัจจุบัน ประเมินตัวเองว่ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น น้อยกว่าค่าเฉลี่ยของนักเรียนเมื่อ ๓๐ ปี ที่ผ่านมา

Sara H. Konrath , Edward H. O'Brien and Courtney Hsing. (2011) *Changes in Dispositional Empathy in American College Students Over Time : A Meta - Analysis*. Personality and Social Psychology Review , May 2011 vol. 15 no.2 : 180 - 198.

บทคัดย่อ : การศึกษานี้เป็นการสำรวจแนวโน้มเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy) โดยใช้การวิเคราะห์แบบ cross - temporal meta - analysis จากตัวอย่าง ๗๒ ตัวอย่าง ที่ศึกษาจากกลุ่มนักศึกษาอเมริกัน ที่เคยได้รับการทดสอบ อย่างน้อย ๑ ใน ๔ ด้าน คือ ด้าน... ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Concern) , มิติด้านทรศนะ (Perspective Taking) , การสร้างภาพฝัน (Fantasy) , และความรู้สึกทุกขใจของบุคคล (Personal Distress) จากแบบทดสอบ Interpersonal Reactivity Index (IRI) ที่สำรวจขึ้นในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๗๙ - ๒๐๐๙ (จำนวนทั้งหมด ๑๓,๗๓๗ ราย) ผู้วิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดในด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตามมาด้วยมิติด้านทรศนะ ส่วนการสร้างภาพฝันและความรู้สึกทุกขใจไม่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์ยังพบว่า การลดลงในด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมิติด้านทรศนะ เมื่อเทียบเคียงกับปรากฏการณ์ในแต่ละช่วง แสดงให้เห็นถึงความดิ่งอย่างมากในช่วงตั้งแต่ปี ๒๐๐๐ เป็นต้นมา

ข้อมูลนี้ดูเหมือนว่าจะขัดแย้งกับผลการศึกษาที่บอกว่า ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่เกิด ตัวอย่างเช่น ในปี ๒๐๐๗ นักจิตวิทยาพัฒนาการจากมหาวิทยาลัยเยลพบว่า ทารกอายุ ๖ เดือน ก็แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เห็นอกเห็นใจแล้ว โดยจะชอบตุ๊กตาดูที่เขาเห็นว่าเป็นฝ่ายช่วยเหลือผู้อื่นที่ถูกรังแก และนักวิจัยจากสถาบันแมกซ์ พลังค์ ซึ่งศึกษาด้านวิวัฒนาการทางมานุษยวิทยา ที่อยู่ในเมืองไลป์ซิก เยอรมนี ก็แสดงให้เห็นว่า แม้ไม่มีสิ่งมากระตุ้นเด็กเล็กในวัยเตาะแตะก็รู้จักช่วยเหลือ และรู้จักแบ่งของรางวัลให้กับผู้อื่นแล้ว



สถาบันแมกซ์ พลังค์ (Max Planck Institute) เป็นสถาบันวิจัยชั้นนำของประเทศเยอรมนี และได้รับการยอมรับในระดับโลกว่าผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสูง ชื่อสถาบันตั้งตามชื่อของนักฟิสิกส์ที่มีชื่อเสียงของเยอรมัน คือ แมกซ์ พลังค์ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาเดียวกับไอน์สไตน์และเป็นผู้ให้กำเนิดวิชาฟิสิกส์ควอนตัม แมกซ์ พลังค์ ได้รับรางวัลโนเบลสาขาฟิสิกส์ ในปี ค.ศ. ๑๙๑๘ เขาเสียชีวิตหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติแล้วสองปี สี่เดือน หลังจากนั้น สถาบันแมกซ์ พลังค์ ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองเกิ์ทิงเกน

สถาบันแมกซ์ พลังค์ ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลกลางของประเทศเยอรมนี ดำเนินการโดยมีศูนย์วิจัย ๘๐ ศูนย์ ทั่วเยอรมนีและยุโรป มีบุคลากรประจำอยู่ ๑๒,๐๐๐ คน และอีก ๙,๐๐๐ คน เป็นนักศึกษาปริญญาเอกหรือระดับอื่นที่มาช่วยงาน รวมทั้งนักวิจัยรับเชิญและอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย

งานวิจัยของสถาบันฯ จะแบ่งออกเป็นหัวข้อวิจัยหลัก ๓ สาขา คือ ชีววิทยาและยา เคมี ฟิสิกส์และเทคโนโลยี และสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในแต่ละสาขาจะแบ่งหัวข้อย่อยลงไปอีก ซึ่งโดยปกติแล้ว จะใช้ชื่อว่า " สถาบันแมกซ์ พลังค์ เพื่อ... (หัวข้อที่วิจัย)... " (" Max Planck Institute for... ") สถาบันแมกซ์ พลังค์ มีผู้ได้รับรางวัลโนเบลมากกว่าสถาบันวิชาการใด

พฤติกรรมที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นไม่ได้จำกัดอยู่ในตัวมนุษย์เท่านั้น แต่ก็มีในสัตว์โลกอื่น ๆ ด้วย ไม่นานมานี้มีการศึกษาจากหนู พบว่า หนูที่ถูกปล่อยให้เป็นอิสระ มีปฏิกิริยาแสดงถึงความเจ็บปวดเช่นกันเมื่อเห็นหนูอีกตัวหนึ่งทุกข์ทรมานจากการถูกขังอยู่ในกรง และพยายามจะหาทางให้ออกมาพร้อม ๆ กับส่งเสียงให้กัน หลังจากปล่อยหนูให้ออกมาอยู่ข้างนอกด้วยกัน ตัวที่เคยเป็นอิสระจะแบ่งอาหารให้ตัวที่เคยถูกขังได้กินในส่วนที่มากกว่า

แต่ที่พบว่า ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นของความเป็นมนุษย์ กำลังลดลง อาจเป็นผลมาจากบริบททางสังคม ที่ทำให้การตอบสนองทางอารมณ์ของเราเปลี่ยนแปลงไป แต่นักวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่ได้ออกเราชัด ๆ ว่า “ อะไร ? ” คือสิ่งที่ทำให้สายใยแห่งความรู้สึกเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ซึ่งมีมาโดยธรรมชาติของคนเรานั้นหดหายไปในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่

อย่างไรก็ตาม คอนราธ และคณะ ชี้ให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราการแยกตัวออกจากสังคมนั้นเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการลดลงของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ในช่วง ๓๐ ปี ที่ผ่านมานี้ ชาวอเมริกันมีอัตราการแยกตัวไปอยู่ตามลำพังมากขึ้น และมีการเข้าร่วมกลุ่มกันน้อยลง (ตั้งแต่ระดับของพรรคการเมือง สมาคมครู - ผู้ปกครอง ไปจนถึงการรวมกลุ่มกันทางกีฬา)

งานวิจัยอีกหลาย ๆ ชิ้นก็แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการแยกตัวออกไปอยู่ตามลำพังนี้ ส่งผลต่อทัศนคติของคนเหล่านั้นที่มีต่อคนอื่น สตีฟ ดัค จากมหาวิทยาลัยไอโอวา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่แยกตัวออกจากสังคมไปอยู่ตามลำพัง กับผู้ที่อยู่แบบรวมกลุ่ม (อยู่กับครอบครัว / ชอบสังคม) ผู้ที่แยกตัวอยู่ตามลำพังจะประเมินผู้อื่นหลังจากได้พบปะพูดคุยกัน ว่ามีความใจกว้างและเอื้ออาทรน้อยกว่าผู้ที่อยู่แบบรวมกลุ่ม และเคนเนธ โรเดนเบิร์ก จากมหาวิทยาลัยคิล ในประเทศอังกฤษ ก็ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่แยกตัวอยู่ตามลำพัง มีแนวโน้มที่จะเอาเปรียบด้วยการโกงผู้อื่นในเกมที่ให้ทดลองมากกว่า

รูปแบบของข้อมูลข่าวสารที่เราบริโภคก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คนอเมริกันจำนวนมากได้ละทิ้งการอ่านไป จำนวนของผู้ที่อ่านวรรณกรรมเพื่อความเพลิดเพลินลดลงไป



ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่เกิดขึ้นในรอบ ๑๐ ปี และลดลงมากที่สุดในกลุ่มของนิสิตนักศึกษา (college - age adults)

การอ่านเกี่ยวโยงไปถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น จากการศึกษาในปีที่ผ่านมา (๒๐๑๐) ของเรย์มอนด์ มาร์ นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยเยอร์ค ในโตรอนโต แคนาดา และทีมงาน แสดงให้เห็นว่า จำนวนของเรื่องที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านนั้น จะเป็นดัชนีชี้วัดความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น นอกจากนี้ก็วิจัยก็ยังพบอีกด้วยว่า ผู้ใหญ่ที่อ่านวรรณกรรมหรือบันเทิงคดีน้อย ประเมินตัวเองว่ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นน้อยกว่าผู้ที่อ่านมากกว่า

หมายความว่า การอ่านบันเทิงคดีกับการมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แปรผันตามกัน อ่านมากก็ส่งผลต่อการมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้นนั่นเอง

แม้ว่าเราจะยังไม่สามารถระบุออกมาชัด ๆ ว่า อะไรกันแน่ที่เป็น “ ตัวการ ” ทำให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของคนเราลดลง แต่งานวิจัยของ คอนราธและคณะ กับงานวิจัยของสำนักต่าง ๆ ก็แสดงให้เห็นว่า บุคลิกภาพของคนอเมริกันกำลังเปลี่ยนไปในทางลบ แต่คงตัดสินใจไม่ได้ว่าอนาคตเราจะกลายเป็นสังคมที่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องของตัวเองเท่านั้น ถ้าทางเลือกของชีวิตที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ทำให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นลดลง เราก็หาทางเลือกอื่น ๆ ที่จะฟื้นฟูมันขึ้นมาสิ

ในเมื่อลดลงได้ ก็ต้องเพิ่มขึ้นได้ อยู่ที่เราจะทำได้อย่างไร



เรียบเรียงจาก

What , Me Care ? Young Are Less Empathetic

โดย Jamil Zaki (a postdoctoral fellow at Harvard University, studies the psychology and neuroscience of social behavior)

บทความจากวารสาร “ *Scientific American MIND* ” ฉบับที่ ๔๐ , ๑๙ มกราคม ๒๐๑๑

<http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=what-me-care> และ

<http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=what-me-care&page=2>





ทำไมอ่านวรรณกรรมน้อยลง ความเห็นอกเห็นใจลดลง

ในรอบปีที่ผ่านมา บทความว่าด้วยเรื่องความเห็นอกเห็นใจกันของคนอเมริกันลดลง พร้อม ๆ กับการอ่านหนังสือบันเทิงคดีก็แปรผันตามกัน ของ ดร.จามิล ซากิ นักวิชาการมหาวิทยาลัยฮาวาร์ดที่กำลังวิจัยเกี่ยวกับจิตวิทยาและศาสตร์ทางสมองหรือประสาทวิทยาของพฤติกรรมทางสังคม เป็นบทความในวารสาร *Scientific American* ที่สร้างความสนใจให้กับคนจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของโยงกับเรื่องของการอ่าน

นอกจากนี้ผลการศึกษาของนักจิตวิทยา เรย์มอนด์ มาร์ และคณะ จากมหาวิทยาลัยเยอร์คในแคนาดา ก็ยังแสดงให้เห็นได้ว่า

“ จำนวนหนังสือที่เด็กก่อนวัยเรียนอ่าน เป็นตัวชี้วัดความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ” และ “ ผู้ใหญ่ที่อ่านบันเทิงคดีน้อย มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นน้อย ”

ผู้นำในวงการต่าง ๆ ให้ความสนใจในประเด็นข้างต้นนี้ พร้อม ๆ กับวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับข้อมูลที่ระบุว่า “ ผู้ใหญ่ชาวอเมริกันที่อ่านวรรณกรรมเพื่อความเพลิดเพลินใจ ลดลงไปต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ” อันที่จริงแนวโน้มเรื่องการอ่านลดลงนี้เกิดขึ้นในหลาย ๆ วัฒนธรรมอยู่แล้ว แต่การโยงระหว่างพัฒนาการของการเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นกับการอ่านโดยเฉพาะการอ่านวรรณกรรม ที่ผันแปรลงไปตามกันนี้ ทำให้ผู้คนยิ่งให้ความสนใจ



ศาสนาจารย์ท่านหนึ่งเล่าว่า “ ผมเคยใช้บทกวีในการสอนวิชาจริยศาสตร์เบื้องต้น ที่สถาบัน Loyola's Institute for Ministry (วิทยาลัยเพื่อเตรียมตัวเป็นบาทหลวง) ที่นิวยอร์ก ในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๙๐ ช่วงนั้นเป็นช่วงของการปฏิรูปการสอน ตามประกาศของสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ ซึ่งเริ่มมีผลต่อสถานศึกษาที่เป็นคาทอลิกทั้งหลายทั้งปวง ”

อาจารย์ผู้สอนทางศาสนาท่านนี้ให้ความสนใจในประเด็นนี้มาก และเขียนบทความลงในเว็บบล็อก Bilgrimage.blogspot.com ว่า ในการสอนในช่วงสองทศวรรษก่อนนั้น เขาให้เวลานักศึกษาในการอ่านและตีความวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทกวีนิพนธ์ค่อนข้างมาก และมากเป็นสองเท่าของการให้อ่านตำรับตำราว่าด้วยทฤษฎีจริยศาสตร์ และก็พบว่า มีผู้ต่อต้านวิธีการสอนแบบนี้ และพยายามที่จะให้เปลี่ยนวิธีการสอน และดึงไว้ในการประเมินผลของหลักสูตรว่า “ เสียเวลา ” กับ การให้นักศึกษาอ่านและถกกันถึงกวีนิพนธ์

การปฏิรูปวิธีการสอนวิชาทางจริยศึกษาในสถาบันการศึกษาทางศาสนา จุดสำคัญก็คือต้องการสร้างคนให้มองได้กว้างและมองออกไปได้ไกล แล้วนำสิ่งเหล่านั้นเข้ามาศึกษากันในชั้นเรียน กล่าวคือรู้จักวิเคราะห์นั่นเอง หากแต่การเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๙๐ นั้น คนในวงการการศึกษาทางศาสนาต้องการคำตอบแบบตรงประเด็น – อะไรที่หมิ่นเหม่ และคาบเกี่ยวต่อหลักธรรมหรือจริยธรรม พวกเขาไม่ต้องการที่จะตีความ พวกเขาอยากได้คำตอบที่มีตราประทับไว้แล้วว่า ถูกหรือผิด

พวกเขาไม่ต้องการคิด พวกเขาไม่ต้องการเผชิญกับสิ่งที่คลุมเครือที่อาจมองได้ทั้งสองด้านสองแง่ ขาว - ดำ ดี - ชั่ว ถูก - ผิด และแน่นอน พวกเขาไม่ต้องการเรียนรู้ที่จะใช้จินตนาการของตัวเองด้วยงานวรรณกรรมที่นำมาให้อ่านนั้น หากแต่ในโลกของความเป็นจริงและเป็นไปนั้น มีเหตุการณ์ที่คลุมเครือทางศีลธรรม ซึ่งต้องการให้พวกเขาใช้ทักษะในการคิดวิเคราะห์ และเพื่อจะได้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นด้วย



การปฏิรูปการสอนหลักสูตรวิชาทางศาสนาไม่ค่อยประสบผล หัวหน้าคณะหรือผู้นำของนักการศึกษาในสถาบันคาทอลิกที่สร้างพื้นที่ทางการศึกษาแบบ “ มองกว้าง ” แล้วนำมาอภิปรายสะท้อนความเห็นกันทางศีลธรรมจรรยา นั้นมีน้อยมาก และนักศึกษาส่วนใหญ่ก็ไม่ต้องทำอะไรที่อยู่นอกเหนือจากกรอบของคาทอลิก

นี่คือสิ่งที่บาทหลวงผู้สอนวิชาการทางศาสนาได้แสดงทัศนะไว้ ซึ่งเราจะพบว่าไม่เพียงในวงการการศึกษาทางศาสนาเท่านั้น ในสรรพวิชาที่ไม่แตกต่างกันนักในโลกสมัยใหม่ช่วง ๒ - ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา กระทั่งทุกวันนี้ กรอบความคิดนี้เริ่มถูกทะลวง เพราะสังคมได้เรียนรู้ว่าเป็นกรอบที่บีบอัดศักยภาพในการเรียนรู้ของคนเราให้จำกัด

มาถึงวันนี้ สังคมเห็นกันแจ่มชัดแล้วถึงปัญหาของการมีกรอบอันจำเพาะ ไม่เห็นความเชื่อมโยงที่จะนำเราไปสู่การมองสรรพสิ่งในระดับที่ลึกซึ้งกว่าการมองในระดับที่ผิวเผิน หรือเป็นตรรกะหรือเหตุผลแบบตรงไปตรงมา

ทำให้การมองเห็นพลังของวรรณกรรมและศิลปะต่าง ๆ ที่เราเคยละทิ้งไปหลายทศวรรษได้รับการเพียรหาค้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยมีการวิจัยเป็นฐานรองรับที่แจ่มชัดขึ้น



“ ชีวิตของข้าพเจ้าเข้มแข็งเพราะด้วยอำนาจวรรณคดีและศิลปะ โดยเฉพาะที่เป็นจริยศิลป์ และอริศิลป์

(ยง เสถียรโกเศศ)

คำกล่าวของนักปราชญ์ไทยอย่างพระยาอนุমানราชชน (ยง เสถียรโกเศศ) จะกระจ่างแจ่มก็โดยการเปิดหัวใจรับวรรณกรรมและศิลปะแห่งคุณงามความดี

ลองฟังทัศนะของ ลาฟคาดีโอ เฮอรัน นักเขียนระดับนานาชาติ – นักวรรณคดีศึกษาชาวตะวันตกผู้เข้าถึงจิตวิญญาณของญี่ปุ่นอย่างลุ่มลึก ได้เคยบรรยายเรื่อง *วรรณคดีกับประชาตติการเมือง*



(ใน *วรรณคดีกับชีวิตและการเมือง* ธนิต อยู่โพธิ์ แพล) เมื่อล่วงมาแล้วร่วมศตวรรษ ชี้ให้เห็นถึงความคิดของคนจำนวนมาก ๆ ที่เรียกว่าประชามตินั้น เกิดจากพลังของวรรณคดีหรือวรรณกรรม



“...ประชามตินั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความรู้สึก ไม่ใช่เรื่องของความคิด ความรู้สึกของชาติไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยผ่านทางสมอง มันจะต้องผ่านทางหัวใจ และมีบุคคลเพียงพวกเดียวเท่านั้นที่มีความสามารถในการสร้างความรู้สึกผ่านทางหัวใจได้ คือ พวกนักวรรณคดี ส่วนพวกรัฐมนตรี พวกนักการทูต พวกผู้แทนสมาคมที่คงแก่เรียน – เหล่านี้จะสร้างความรู้สึกดังกล่าวหาได้ไม่ แต่นักเขียนนวนิยายคนสำคัญเพียงคนเดียว หรือนักกวียิ่งใหญ่เพียงคนเดียว อาจทำได้อย่างดี.....”

คำบรรยายนี้มีขึ้นราวหนึ่งศตวรรษล่วงมาแล้ว ที่ใครจะให้นักสร้างสรรค์บันเทิงคดีได้ฝังความเข้าใจในอำนาจของวรรณกรรมสู่การสร้างสรรค์ที่มีพลานุภาพ อันจะติดตรึงใจของผู้อ่าน - ผู้รับสารได้กว้างขวาง ไม่จำเพาะแต่ในชาติประเทศของตนเท่านั้น

บัดนี้เรากำลังหันกลับไปทำความเข้าใจในพลังของวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่ทรงคุณค่ากันอีกครั้งหนึ่ง

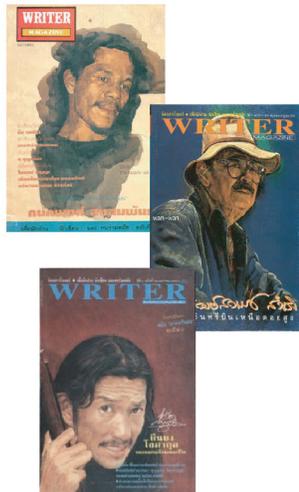
แล้วลองพิจารณาในเรื่องของพลังของวรรณกรรมกันจากตัวอย่างเรื่องที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ บางครั้งคราในบางสังคมก็มีการสังหารหมู่ นักเขียน - นักกวี ด้วยข้ออ้างว่าเพื่อสร้างอนาคตของชาติ ดังเช่น หนึ่งในเรื่องแรก ๆ ที่สตาลินทำเมื่อเขาเริ่มก้าวเข้าสู่อำนาจในรัสเซีย ก็คือการจับนักเขียนนวนิยาย กวี นักเขียนบทละคร และนักคิด - นักเขียนอื่น ๆ มีทั้งนำไปประหาร หรือเนรเทศให้ไปอยู่ไซบีเรีย สตาลินเข้าใจดีว่า *วรรณกรรมนั้นกระตุ้นจินตนาการของคน ให้คิดในทางที่แตกต่างและมีทางเลือกได้มากขึ้น* นอกจากนี้ *วรรณกรรมยังทำให้คนจินตนาการได้ถึงชีวิตของคนอื่นที่แตกต่างจากชีวิตของตัวเอง* ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อระบอบการปกครองของเขา ที่ต้องการจะควบคุมความคิดของประชาชน - และ - ชีวิตของประชาชน

สิ่งที่สตาลินทำด้วยข้ออ้างสร้างชาติ สร้างนักคิดในรัสเซีย ผลปรากฏชัดเจนอยู่แล้วในกาล
ต่อมา กรณีของโซเวียตรัสเซียที่สุกก็ล่มสลาย

นี่เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในอดีต เป็นเรื่องที่มีพลังของวรรณกรรมในระดับมหภาค

เรามองปัจจุบันในระดับจุลภาคดูกันบ้าง ว่าวรรณกรรมเป็นบ่อเกิดที่เกื้อหนุนให้เกิด มนุษยภาพ
- ความเป็นมนุษย์ขึ้นในตัวตนคนเราได้อย่างไร

บินหลา สันกาลาศีรี นักเขียนซีไรต์ บรรณาธิการนิตยสาร *ไรเตอร์* คนปัจจุบัน เคยเล่าถึงว่า
เขานั่งมองคนที่อายุ ๔๐ เท่ากันสองคน คนหนึ่งเป็นคนที่ยาบกระด้างมาก ไม่ค่อยคิดถึงคนอื่น
นิสัยไม่ค่อยดี กับอีกคนหนึ่งทีละเอียดอ่อน เป็นคนที่คิดถึงจิตใจคนอื่น เข้าใจคนอื่น พยายามเรียนรู้
พยายามรับฟังคนอื่น คิดว่าคนสองแบบนี้มันเกิดจากอะไร “ ถ้าเราสืบค้นดี ๆ สุดท้ายเราอาจจะพบ
ก็ได้ว่า จุดที่ทำให้คนสองคนนี้ไม่เหมือนกันคือ ตอนอายุ ๑๐ กว่าขวบ คนที่อ่อนโยนกว่า เขาร่านหนังสือ
และก็อ่านมาตลอด ”



เรื่องนี้ ‘ นีวกลม ’ (ศราวุธ เฮ้งสวัสดิ์) ได้นำมาบอกเล่าอีกทอดหนึ่งในการให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นที่ว่า “ คุณอ่านหนังสือมาเยอะมากแล้ว เคยคิดไหมว่าทำไมเราจึงต้องอ่าน ” ในนิตยสารเครือจีเอ็ม นีวกลมย้ำถึงความคิดเห็นของเขาต่อเรื่องนี้ “ ผมเห็นด้วย เพราะผมเชื่อว่าการอ่านทำให้เราเข้าใจตัวเอง คนทุกคนชั่วชีวิตมันก็ไม่ได้ออกไปเจออะไรมากมายหรอก แต่การอ่านมันทำให้เราขัดเกลาความคิดและเปิดโลกตัวเองให้กว้างขึ้น ”

“ อีกสิ่งหนึ่งที่ผมเชื่อคือ การอ่านทำให้เราเข้าใจคนอื่นมากขึ้น ซึ่งอันนี้มันโคตรสำคัญเลย ทั้งชีวิตอย่างมากเราก็มีเพื่อนอยู่ไม่เกินสิบคน ให้ตายก็ไม่เกินร้อยคน ไม่สนิทด้วย สนิทอย่างมากที่สุดคน และเพื่อนที่เราสนิทก็มักคิดอะไรคล้าย ๆ กัน แล้วถ้าเราอยู่แต่กับคนแบบนั้นตลอด เราก็ต้องคิดว่าโลกนี้มันก็ต้องคิดแบบนี้แหละ... ”

“ แต่หนังสือมันทำให้เรามีเพื่อนได้ไม่จำกัด และเป็นเพื่อนที่เราไม่มีทางได้รู้จักเขาเลย ผมอ่านเรื่อง *มิดประจำตัว* ของคุณชาติ กอบจิตติ แน่นนอน เราไม่มีทางที่จะมีเพื่อนเป็นลุงลับมิด แต่ผมอ่านเรื่องสั้นจบ ผมก็เข้าใจชีวิตของคนลับมิดทันที *หนังสือทำให้เราเห็นชีวิตเยอะขึ้น* ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ใจเรากว้างขึ้นเยอะ ”

นักอ่าน - นักเขียนหนุ่มผู้นี้เชื่อว่า คนที่อ่านหนังสือมากพอ จะใจกว้าง จะเข้าใจว่ามนุษย์มีความหลากหลายมากกว่าที่เราจะสามารถจำกัดนิยามได้ว่ามนุษย์เป็นอย่างไร เขาสรุปว่า

“ เมื่อเราเห็นความหลากหลาย เราก็มีชีวิตที่มีความสุขขึ้น คิดถึงคนอื่นมากขึ้น และไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ”

คำอธิบายเหล่านี้ใช้ได้เป็นอย่างดีกับการวิจัยในอเมริกา จากข้อค้นพบที่สรุปได้ว่า ความเห็นอกเห็นใจกันของคนอเมริกันลดลง พร้อม ๆ กับการอ่านหนังสือบันเทิงคดีก็ลดลง ทั้งยังชี้ให้เห็นด้วยว่า จำนวนหนังสือที่เด็กก่อนวัยเรียนอ่าน



เป็นตัวชี้วัดความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งยังกล่าวได้ว่าผู้ที่อ่านวรรณกรรมน้อย
จะเป็นผู้มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นน้อย

ถึงตรงนี้ บทกลอน “ เปิดหนังสือ ” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ก็แว่วเข้ามาในมโนนึก

| | |
|--------------------------------|-------------------------------|
| หนังสือ | คำต่อคำนี้แหละคือสื่อภาษา |
| มือต่อมือนี้แหละมีชีวิตชีวา | หน้าต่อหน้านี้แหละหนองใจต่อใจ |
| เปิดหนังสือเพื่ออ่านงานความคิด | เปิดชีวิตเพื่ออ่านความฝันใฝ่ |
| เปิดทางทองเพื่ออ่านการก้าวไกล | เปิดทางชัยเพื่ออ่านสันติธรรม |

(จาก “ เปิดหนังสือ ” โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)





กลศิลป์เชื่อมร้อยความเห็นอกเห็นใจ

กับ วรรณกรรม

บันทึกกอนทินของเด็กหญิงชาวยิววัย ๑๓ ปี แอนน์ แฟรงค์ ผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ได้รับการขานรับจากผู้คนทั่วโลก กลายเป็นบันทึกแห่งยุคสมัยที่เจ็บปวด เพราะเป็นงานเขียนที่ทำให้เห็นภาพ เต็มไปด้วยความรู้สึกที่สะท้อนใจผู้คน

เมื่อคุณครูคนหนึ่งนำมาสอนในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษา ที่โรงเรียนในรัฐเพนซิลเวเนีย โดยให้นักเรียนได้อ่านและแสดงละคร เรื่อง “ *The Diary of Anne Frank* ” หรือในภาษาผู้แปลใช้ชื่อว่า *บันทึกลับของแอนน์ แฟรงค์* (สำนักพิมพ์ผีเสื้อ) โดยมุ่งนำเอาประเด็น “ การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ” มาเป็นหัวข้ออภิปรายกัน หากแต่เมื่อการแสดงละครจบลง...

...นักเรียนที่นั่งกันอยู่ตรงนั้น ไม่มีใครมีน้ำตา ไม่มีใครพูดถึงหรือแสดงความเห็นใจต่อชีวิตของแอนน์ พวกเขาพร้อมที่จะเริ่มเรียนเรื่องใหม่ในคาบต่อไปทันที

คุณครูเลสลีย์ โรเอสซิง ได้เขียนบทความเรื่องนี้ เธอเล่าว่า

“ ฉันค่อนข้างงุนงงและสับสน กระบวนการสอนทั้งหมด มีแบบฝึกหัดมากเกินไป หรือว่าแบบฝึกหัดที่ให้นั้นไม่สร้างสรรค์ ? ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจของนักเรียนในห้องเรียนต่อเด็กหญิงที่มีชีวิตอยู่ และตายไปในยุคของฮิตเลอร์นั้น อยู่ที่ไหนกัน ? หรืออาจเป็นเพราะว่านักเรียนในวัย ๑๕ ปี ซึ่งโตกว่าแอนน์เล็กน้อย และอยู่ห่างจากชีวิตของเธอถึง ๕,๐๐๐ ไมล์ ก็เลยไม่ได้รู้สึกว่ามีอะไรเกี่ยวข้องกับเธอเลย ? ”



“ นักเรียนในระดับเกรด ๘ หลักสูตรมนุษยศาสตร์ที่ฉันสอน เน้นการเรียนรู้ -- โดยผ่านวรรณกรรม -- ในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับ “ การต่อต้านการเหยียดสีผิว / ชนชาติ ” และผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน แต่นักเรียนอเมริกันในปัจจุบัน เมื่อเรียนวรรณกรรมที่เป็นเรื่องของยุคสมัย และสถานที่ที่ต่างออกไป หรือที่เรียกว่า วรรณกรรมแบบพหุวัฒนธรรม (multicultural literature) ฉันต้องบันทึกการสอนไว้แทบทุกครั้งว่า นักเรียนไม่ได้รู้สึกร่วมในการยอมรับ -- หรือแม้แต่จะเห็นอกเห็นใจ -- ต่อสภาพของ “ พวกเขา ” (ตัวละคร) และไม่ได้รู้สึกกว่าสภาพของ “ พวกเขา ” จะเกี่ยวข้องกับ “ พวกเรา ” (นักเรียน) ”

การเชื่อมโยงระหว่าง “ เขา ” มาเป็น “ เรา ” ก่อให้เกิดการรู้จัก ‘ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ’ ทำให้เรารู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น



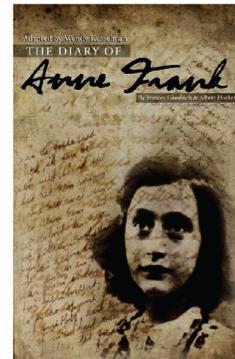
คุณครูเล่าว่า โรงเรียนของเธอเป็นโรงเรียนในเขตชานเมือง นักเรียนไม่ได้มีความหลากหลายในด้านชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในชั้นเรียนที่เธอสอน ล้วนเป็นลูกของชนชั้นกลาง เป็นชาวยุโรป - อเมริกัน เป็นวัยรุ่นคริสเตียน ส่วนหนึ่งมาจากครอบครัวของคนระดับฝีมือแรงงาน เด็ก ๆ ส่วนใหญ่รับประสบการณ์ต่าง ๆ มาจากพ่อแม่เป็นหลัก พวกเขาท่องเที่ยวน้อย และความคิดเกี่ยวกับคนอื่น ๆ และคนต่างวัฒนธรรมก็ขึ้นอยู่กับภาพตายตัว (stereotypes) จากโทรทัศน์และภาพยนตร์ ภาพของพวกเขาที่สะท้อนออกมา แม้แต่การเลือกคบเพื่อนจากสังคมที่กว้างออกไปนอกโรงเรียน ก็จะมีอยู่ในกลุ่มคนที่



สะท้อนภาพออกมาเหมือน ๆ กัน ดังนั้น ประสบการณ์แบบหลากหลายวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมผสม (multicultural) โดยผ่านวรรณกรรม จึงมีความสำคัญ และเพื่อให้วรรณกรรมมีคุณค่าเพิ่มขึ้นมา ก็ต้องมี การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง ‘ ผู้อ่าน ’ กับ ‘ ตัวละคร ’ – เชื่อมระหว่าง ‘ ชีวิตจริง ’ กับ ‘ เรื่อง ที่เขียนขึ้น ’

“ ฉันจะทำให้เด็กเรียนรู้สึกเชื่อมโยงอย่างนั้นได้อย่างไร ? ” คุณครูตั้งคำถาม เธอคิดว่า ความสัมพันธ์ในด้านวินัยน่าจะเชื่อมโยงได้ง่ายที่สุด

“ ลูกศิษย์ของฉันอายุรุ่นราวคราวเดียวกับแอนน์ตอนที่หลบซ่อนตัวจากพวกนาซี (แอนน์เขียนไดอารี่ตอนอายุ ๑๓ ปี บันทึกเหตุการณ์การล่าชาวยิวในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และเสียชีวิตเมื่ออายุ ๑๕ ปี) -- แค่นี้ก็น่าจะเพียงพอแล้ว และที่จริงแล้ว นี่ก็คือเหตุผลว่าทำไมโรงเรียนหลายแห่งจึงเลือกหนังสือ “ *The Diary of Anne Frank* ” มาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศิลป์ - ภาษาของเกรด ๘ หรือแม้แต่ในหลักสูตรของวิชาทางสังคมศึกษาก็ตาม ก็เลือกหนังสือเล่มเดียวกันนี้เหมือนกัน แต่จุดเน้นต่างกัน พวกเขาเน้นในเรื่องของยุคสมัยหรือช่วงเวลา ”



ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกใช้ชื่อ
“ *The Diary of a Young Girl* ”
ฉบับเรียบเรียงสำหรับนักเรียนใช้ชื่อ
“ *The Diary of a Ann Frank* ”
(ขวา) ปกดีวีดีภาพยนตร์
(ซ้ายล่าง) ฉบับแปลเป็นภาษาไทย
จากหลายสำนักพิมพ์



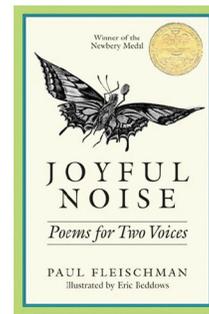
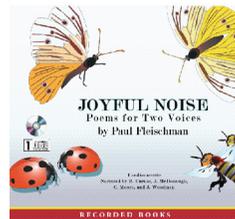
แต่ทำไมมันยังเชื่อมโยงไม่ได้ ในชั่วโมงแห่งความเฉยชา นั้น นักเรียนไม่รู้สักรู้สอะไรหรือไร
คุณครูสุภาพสตรีคนนี้ไม่ยอมแพ้ มันต้องมีปัญหาที่วิธีการสอนของเธอ เธอต้องหาทางปรับ
กระบวนการทำใหม่ ต่อไปนี้คือยุทธวิธีการสอนที่เธอเขียนไว้ในบทความ “ เพิ่มพูนความเห็นอกเห็นใจ
เชื่อมโยงกับวรรณกรรม ” (Creating Empathetic Connections to Literature) ในวารสาร *The
Quarterly* ฉบับที่ ๗ ปีที่ ๒ , ๒๐๐๕

มองย้อนกลับไปถึงแรงบันดาลใจที่ทำให้ฉันคิดจะปรับวิธีการสอนใหม่...

ฉันนึกย้อนถึงช่วงฤดูร้อนที่ผ่านมา ตลอดทั้งเดือนฉันได้เข้าร่วมใน “ โครงการการเขียนและ
วรรณกรรม ” ที่จัดโดยสถาบันวรรณกรรมแห่งรัฐเพนซิลเวเนีย ระหว่างที่เข้ารับการอบรม หนึ่งในงาน
ที่ได้รับมอบหมาย คือ ทุกคนต้องเลือกอ่านวรรณกรรมที่เป็นแบบพหุวัฒนธรรม ๑ เรื่อง และฉันก็เลือก
อ่าน “ เมื่อฉันเป็นชาวเปอร์โตริกัน ” (When I Was Puerto Rican , 1994) เรื่องราวบันทึกความ
ทรงจำที่เขียนโดยเอสเมอร์ลัดดา ซานติเอโก

หลังจากที่แต่ละคนเริ่มอ่านนิยายที่ตัวเองเลือก วิทยากรก็นำบทกวีจากหนังสือ *เสียงแห่ง
ความเบิกบาน : บทกวีสองเสียง (Joyful Noise : Poems for Two Voices , 1985)* ของพอล
ฟลีชชแมน เข้ามาแนะนำในห้อง บทกวีเหล่านี้เป็นการเปรียบเทียบชีวิตของแมลงต่าง ๆ ข้อความที่
เหมือนกัน ก็จะอ่านขึ้นพร้อม ๆ กัน ด้วยเสียง ๒ เสียง ในขณะที่ ข้อความที่ต่างกัน จะอ่านโดย
คน ๆ เดียว

(ซ้าย) ปกซีดีอ่านบทกวี
“ Joyful Noise ”



แม้ว่า พวกเราผู้เข้ารับการอบรมจะไม่ค่อยเห็นถึงการเชื่อมโยงกันมากนัก ระหว่างบทกวีเหล่านี้กับวรรณกรรมแบบพหุวัฒนธรรมที่เราอ่าน แต่เราก็จับคู่กันกันเป็นคู่ ๆ และนำเสนอออกมาในลักษณะแบบละคร (ละครเสียง, ละครการอ่าน) อย่างเช่น บทกวีเรื่อง “Honeybees” นำเอาชีวิตของนางพญาผึ้งกับชีวิตของผึ้งทำงานมาเปรียบเทียบกัน ในบทกวี นางพญาผึ้งให้เหตุผลว่า สำหรับเธอแล้ว ทำไม “ การเป็นผึ้งเป็นความสุข ” ขณะเดียวกัน ผึ้งทำงานก็บ่นว่า “ การเป็นผึ้งเป็นความทุกข์ ” หลังจากพรรณนางานในแต่ละวันของทั้งคู่แล้ว บทกวีจบลงว่า

(นางพญาผึ้ง)

ด้วยสัตย์จริง , การเป็นผึ้งนั้น

ดีที่สุด

ของสิ่งมีชีวิตทั้งปวง

(ผึ้งทำงาน)

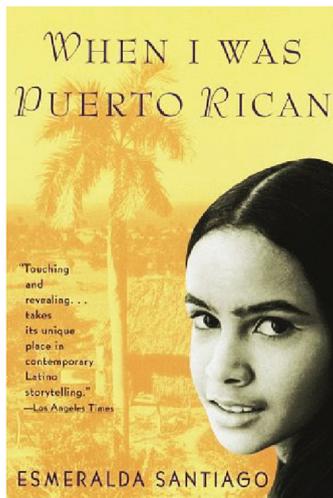
ด้วยสัตย์จริง , การเป็นผึ้งนั้น

แย่ที่สุด

ของสิ่งมีชีวิตทั้งปวง

ในหนังสือรวมบทกวี *เสียงแห่งความเบิกบาน* เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของชีวิตในลักษณะคู่ตรงข้าม แต่สำหรับชีวิตมนุษย์เราอาจพบว่า เรามีสิ่งที่เหมือนกันมากกว่าความแตกต่าง

จากนั้น ผู้เข้ารับการอบรมก็ได้รับมอบหมายงานให้เขียนบทกวีด้วยเสียง ๒ เสียง จากนิยายที่ตัวเองอ่านกับเรื่องราวจากชีวิตของตัวเอง ตอนนั้น ใจฉันพรั่งพรูแทบบ้า ! ฉันมีอะไรเหมือนกับ



เด็กหญิงวัย ๑๖ ชาวเปอร์โตริกัน ที่โตในแถบแคริบเบียน แล้วย้ายมาอยู่นิวยอร์กซิตี้ ตอนช่วงต้นของวัยรุ่น ? ฉันเริ่มสืบสาวไปตั้งแต่ต้นตระกูลของตัวเอง จากญาติทั้งสองฝ่ายที่เป็นชาวลาตินกับชาวรัสเซีย - โปลิช ซึ่งเป็นผู้อพยพเข้ามา ฉันต้องแกล้งทำเป็นคนยากไร้ที่เข้ามาต่อสู้ในเมืองใหม่ - พยายามลืมความเป็นคนชั้นกลางที่มีรากเหง้าเป็นชาวเพนซิลเวเนียในชนบทไปทั้งหมด - และในที่สุด ฉันก็เริ่มโทษ



นิยาย โทษตัวเองว่าไม่น่าเลือกนิยายที่มีวัฒนธรรมต่างจากฉันมากอย่างเรื่องนี้ นิยายเป็นเรื่องของ “ พวกเขา ” หรือ “ คนอื่น ” ไม่ใช่เรื่องของ “ พวกเรา ” หรือ “ ตัวฉัน ”

เมื่อฉันสงบลง ฉันก็เริ่มเปิดนิยายเรื่องนี้ไปที่ละหน้า ๆ แล้วฉันก็เริ่มสังเกตเห็น ‘ ช่วงวัย ’ ในนั้น “ ซานติเอโก อายุ ๑๖ ปี และตัวฉันเองก็เคยอายุ ๑๖ ปี เหมือนกันนี่ ! ” หลังจากทีพบสิ่งที่เหมือนกันอย่างหนึ่งแล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากแล้วที่จะหาอีกสิ่ง และอีกสิ่ง เราทั้งคู่ต่างก็เผชิญกับอคติในชุมชน – เมืองเล็ก ๆ ของฉัน ประเทศใหม่ของเธอ เราทั้งคู่ชอบอยู่กลางเวที – เธอเป็นนักแสดง ฉันเป็นครู ฯลฯ แล้วบทวิกิก็หลั่งไหลออกมา เขียนได้มากขึ้นและมากขึ้น

งานบทวิกิที่ทุกคนเขียนออกมา ต้องนำออกแสดงด้วยการอ่านเป็นคู่ ๆ ให้ทุกคนในชั้นดู แต่ละคนต่างก็เลือกเพื่อนอีกคนหนึ่งมาช่วยกันซ้อม ที่จริงแล้ว ก็มีบางคนบ่นว่าหาประเด็นได้ยาก แต่ทุกคนก็ประสบความสำเร็จในการพบ “ เรื่องที่มีพื้นฐานร่วมกัน ” (common ground) กับผู้เขียนหรือตัวเอกในเรื่อง

(ซานติเอโก)

การเป็นวัยรุ่นเป็นเรื่องยากนัก
ในยุคทศวรรษ ๑๙๖๐
ฉันเป็น
เด็กหญิง
ชาวเปอร์โต - ริกัน
ฉันเติบโตใน
เปอร์โตริโก
ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง
เราย้ายถิ่นถึงสี่ครั้ง

(ฉัน)

การเป็นวัยรุ่นเป็นเรื่องยากนัก
ในยุคทศวรรษ ๑๙๖๐
ฉันเป็น
เด็กหญิง
ชาวยุโรป - อเมริกัน
ฉันเติบโตใน
เพนซิลเวเนียตะวันตก
ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง
เราไม่เคยย้ายไปไหน



ในที่สุดเราก็ไปถึงนิวยอร์ก
เราเป็นผู้ใช้แรงงานเล็ก ๆ

พ่อของฉัน

ไม่ค่อยมีเงินส่งเสียเลี้ยงดูลูก
แม้ว่าพ่อจะเป็นกวี

เมื่ออยู่ในโรงเรียนฉันไม่เคยรู้สึก
ว่าฉันเหมือนกับคนอื่น ๆ

“ สปิค ” (คำเรียกคนสเปน - อเมริกัน)

แต่ฉันก็เรียนได้ดีในชั้นมัธยมปลาย
การศึกษามีความสำคัญสำหรับฉันมาก
ฉันสนใจและตั้งใจทำงานต่าง ๆ
ที่จะนำฉันไปสู่การเป็น

นักเขียน

เราทั้งคู่เป็นนักเล่าเรื่อง

เล่าถึงเรื่องราวของเราและของคนอื่น ๆ

เราเป็นคนบ้านนอกเขย ๆ

พ่อของฉัน

ทำให้ความเป็นอยู่ของเราสุขสบาย
แม้ว่าพ่อจะเป็นศิลปิน

เมื่ออยู่ในโรงเรียนฉันไม่เคยรู้สึก
ว่าฉันเหมือนกับคนอื่น ๆ

“ ยิว ”

แต่ฉันก็เรียนได้ดีในชั้นมัธยมปลาย
การศึกษามีความสำคัญสำหรับฉันมาก
ฉันสนใจและตั้งใจทำงานต่าง ๆ
ที่จะนำฉันไปสู่การเป็น

ครู

เราทั้งคู่เป็นนักเล่าเรื่อง

เล่าถึงเรื่องราวของเราและของคนอื่น ๆ

(ในบทกวี ส่วนที่เป็นอักษรตัวหนาจะอ่านพร้อมกัน อักษรปกติอ่านเดี่ยว คนแรกอ่านเสร็จจึงค่อยต่อด้วยคนที่สอง)

คุณครูเลสสิย์เล่าถึงความประจักษ์ใจจากบทกวี-สองเสียง ที่เธอได้เขียนในครั้งนั้นว่า
“ ...ฉันยังจำได้ดี ฉันไม่เพียงแต่เขียนได้สำเร็จ แต่ความรู้สึกของฉันได้เชื่อมโยงกับ ‘ ความเป็น
มนุษย์ ’ กับคนอีกคนหนึ่งด้วย - คนที่ฉันไม่เคยพบตัวตนมาก่อน นอกจากบนหน้ากระดาษในหนังสือ
ที่เธอเขียน

ฉันจึงตัดสินใจใช้ชีวิตเดียวกันนี้กับลูกศิษย์ของฉัน... ”



ดังนั้นแล้วคุณครูจึงได้นำเอาบทกวี - สองเสียง “ เรื่องของผึ้ง ” มาให้นักเรียนอ่าน หลังจากวันที่ได้อ่าน *บันทึกของแอนน์ แฟรงค์* แล้ว โดยอธิบายถึงแนวคิดของบทกวี - สองเสียง พร้อมกับให้อ่านตัวอย่างบทกวีที่คุณครูเคยเขียนด้วย จากนั้นก็มอบหมายงาน ทุกคนต้องเขียนบทกวี - สองเสียง ภายใต้อำนาจชื่อเรื่อง “ *แอนน์กับฉัน* ”

ถึงวันกำหนดส่ง นักเรียนทุกคนนำงานของตัวเองเข้ามาในห้องเรียน แล้วก็มอบหมายให้นักเรียนจับคู่กันอ่านเรื่องที่ทั้งสองคนแต่ง และให้เลือกเรื่องหนึ่งออกมาอ่านหน้าชั้น วิธีนี้จะช่วยนักเรียนที่คิดว่าตัวเองเขียนได้ไม่ค่อยดีหรือเงินอายุในงานเขียนของตัวเอง จะได้ไม่ต้องลำบากใจ จากนั้นเหล่านักเรียนก็ต้องฝึกอ่านบทกวีแบบออกเสียง ครูให้เวลาฝึก - ฝึก - ฝึก จนกระทั่งทุกคนพร้อมออกมาแสดงการอ่านหน้าชั้นเรียน

การแสดงการอ่านในวันนั้น เหลือเชื่อ !!

มันมีพลังและเหนือความคาดหมาย เด็กวัยรุ่นอเมริกัน , อยู่ซานเมื่อง , รับประทานจากพ่อแม่เป็นหลัก , คบแต่เพื่อนกลุ่มที่มีอะไรคล้าย ๆ กัน , อยู่ในสมัยปัจจุบัน , และไม่ว่าจะจะเป็นนักเรียนหญิงหรือนักเรียนชาย ต่างก็ได้พบ “ สิ่งสามัญที่เหมือนกัน ” กับแอนน์ แฟรงค์ นอกเหนือจากอยู่ในวัยเดียวกันแล้ว

แหมนักเรียนคนหนึ่ง เขียนเรื่องของเธอกับแอนน์

แอนน์

เด็กหญิงวัยรุ่นคนหนึ่ง

อาศัยอยู่

ในที่ที่กักกัน

ฉันเป็น

ชาวยิว

ฉัน (แมรี)

เด็กหญิงวัยรุ่นคนหนึ่ง

อาศัยอยู่

ในที่ที่มีเสรีภาพ

ฉันเป็น

ชาวโรมันคาทอลิก



ฉันมองโลกในแง่ดี
แต่ออกไปไหนไม่ได้
เขารู้กันว่า
ฉันเป็นคนไม่เชื่อฟัง
ฉันมักจะครุ่นคิด
สิ่งที่ฉันต้องการจะคิด
ชาวยุโรป
ในค่ายกักกัน
มีชีวิตอยู่
ไม่นานนัก
ในการเขียนบันทึก
เกี่ยวกับแอนน์ แฟรงค์

ฉันมองโลกในแง่ดี
จะออกไปไหนก็ได้
เขารู้กันว่า
ฉันเป็นคนเชื่อฟัง
ฉันมักจะครุ่นคิด
สิ่งที่ฉันต้องการจะคิด
ชาวยุโรป - อเมริกัน
ในค่ายปิดเทอมฤดูร้อน
มีชีวิตอยู่
อีกยาวนาน
ในการอ่านบันทึก
เกี่ยวกับแอนน์ แฟรงค์

ส่วนบทกวีของเดบปี เธอเขียนเปรียบเทียบประสบการณ์คล้ายคลึงกันที่ได้พบ
[แอนน์] ฉันเห็นสงครามโลกครั้งที่สอง
[เดบปี] ฉันเห็นวินาศกรรม ๑๑ กันยายน

สำหรับแอมเบอร์ บทสรุปของเธอ คือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการได้เห็นสงคราม ของเด็กอเมริกัน
ในศตวรรษนี้กับเด็กยุโรปในทศวรรษ ๑๙๔๐

[แอนน์] ฉันเห็นสงครามนอกหน้าต่าง
[แอมเบอร์] ฉันเห็นสงครามในโทรทัศน์



ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเหล่านี้ ไม่ได้จำกัดอยู่แต่กลุ่มเด็กผู้หญิงในชั้นเท่านั้น ในบทกวีของ หนูนมน้อยยลुक เขาก็พบสิ่งที่คล้ายคลึงกัน ระหว่างแอนน์กับตัวเขาเอง

แอนน์
ฉันชื่อ
แอนน์
ฉันคือ
ชาวยิวคนหนึ่ง
ซึ่งเป็นเรื่องที่
เป็นปัญหาใหญ่
ในยุคสมัยและบ้านเมืองของฉัน
ทั้งนี้ก็เพราะว่า
ฉันอยู่ในที่ที่มี
สงคราม
และฉัน
ถูกข่มเหงรังแก
เพราะศาสนาของฉัน
ด้วยเหตุนี้ ฉันจึง
ไม่ค่อยมี
ความสุข
ฉันไม่มี
เสรีภาพใน

ฉัน (ลुक)
ฉันชื่อ
ลुक
ฉันคือ
ชาวคริสต์คนหนึ่ง
ซึ่งเป็นเรื่องที่
ไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด
ในยุคสมัยและบ้านเมืองของฉัน
ทั้งนี้ก็เพราะว่า
ฉันอยู่ในที่ที่มี
สันติภาพ
และฉัน
ไม่เคยถูกข่มเหงรังแก
เพราะศาสนาของฉัน
ด้วยเหตุนี้ ฉันจึง
มี
ความสุข
ฉันมี
เสรีภาพใน



ฮอลแลนด์

สหรัฐอเมริกา

ฉันไม่สามารถ

ฉันสามารถ

ทำอะไร ๆ

ทำอะไร ๆ

ที่ฉันต้องการ

ที่ฉันต้องการ

ทั้งนี้เป็นเพราะ

ทั้งนี้เป็นเพราะ

คนเพียงคนเดียว

คนหลายคนด้วยกัน

หลังจากแสดงการอ่านบทกวีแบบ ๒ เสียง แล้ว ครูก็ให้นักเรียนวิจารณ์แสดงความคิดเห็นต่อ
ประสบการณ์การสร้างสรรค์แบบนี้

แมรีเขียนว่า “ ทั้งที่มีความแตกต่างในเรื่องยุคสมัย หรือรูปร่างหน้าตา แต่คนเราก็คงมีสิ่งที่
เหมือนกันและกันได้ เราอาจแตกต่างกันมาก แต่เราก็เหมือนกันด้วยเช่นกัน เราทุกคนล้วนมีบุคลิก
ลักษณะและอารมณ์ และแม้แต่สีผิวและลัทธิความเชื่อ แต่เราทุกคนก็เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันได้ ด้วยวิธี
ที่ต่างกันไป ”

เดบปีวิจารณ์ว่า “ การเขียนและการอ่านบทกวีนี้ด้วยการออกเสียง ทำให้ฉันรู้สึกว้าว แอนน์
แฟรงค์ เป็นคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่ใช่แค่ตัวละครในหนังสือเท่านั้น ”

บริดเก็ทให้ข้อสังเกตไว้น่าสนใจ “ การเขียนบทกวีแบบ ๒ เสียง ทำให้ฉันมองได้ลึกเข้าไปอีก
ไม่ใช่แค่บุคลิกลักษณะของแอนน์เท่านั้น แต่ยังมองบุคลิกลักษณะของตัวเองได้ลึกขึ้นด้วย ”

มาร์ตินมีความเห็นว่า “ ดูเหมือนว่า ชีวิตที่แตกต่างกันมากอย่างนี้ ไม่น่าจะมีสิ่งที่เหมือนกัน
ได้เลย แต่ผมก็พบว่า มันมีบางสิ่งบางอย่างที่เหมือนกัน การเปรียบเทียบแบบนี้ ทำให้ผมเห็นว่าชีวิต
เป็นอย่างไร ”

ความรู้สึกของนักเรียนคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย ก็สะท้อนออกมาในทำนองเดียวกัน

จากแบบฝึกหัดนี้และความคิดเห็นที่ได้สะท้อนออกมาของนักเรียน ช่วยพิสูจน์ว่า ครูมีพักต้อง



กังวลอะไรมากมายเหมือนในตอนแรก การสกัดความคิดอ่าน แล้วเขียนล่านำคำหรือบทกวี มีผลต่อเด็กนักเรียน ที่จะมองเรื่องความแตกต่างให้กว้างขึ้น เพื่อค้นพบสิ่งที่เหมือนกันระหว่างตัวเองกับวัยรุ่นคนอื่น ๆ และทำให้นักเรียนได้ตระหนักว่า ความไม่เหมือนกันหลาย ๆ อย่าง เช่น เพศ หรือความแตกต่างเรื่องเวลาและสถานที่ หรือในความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องผิวเผินภายนอกเท่านั้น การอ่านบทกวี ด้วยการออกเสียง ทำให้นักเรียนได้ประสบการณ์ในเรื่องของสิ่งที่เหมือนกัน และเมื่อเขาค้นพบสิ่งที่ เป็น ‘ ความเหมือน ’ เขาก็จะพัฒนาการเข้าใจความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่แตกต่างกัน ได้มากขึ้น

เชื่อก็คือ เราจะได้ยินเสียงที่ก้องออกมาจากตัวนักอ่าน เป็นเสียงของความเห็นอกเห็นใจ (empathy) ไม่ใช่เสียงของความเวทนาสงสาร (sympathy)

คำว่า “ multicultural ” เป็นคำที่มีการนำมาใช้กันมากในระยะหลังนี้ เพื่ออธิบายถึงกลุ่มคนที่มีพื้นฐานต่างกันในด้านวัฒนธรรม ศาสนา หรือชาติพันธุ์ แม้จะมีความหมายว่า “ หลากหลาย (วัฒนธรรม) ” แต่จะมีนัยยะแฝงถึงความแตกต่างจาก (วัฒนธรรม) ของตัวเอง

Multicultural Literature (วรรณกรรมแบบพหุวัฒนธรรม) มักจะนำมาใช้เพื่อแสดงภาพด้านบวกของชนกลุ่มน้อยในวัฒนธรรม แต่ในรูปแบบที่แท้จริง (ในความหมายดั้งเดิม) จะอยู่ในขอบเขตของวรรณกรรมที่เน้นความเป็นจริงของวัฒนธรรมที่หลากหลาย (แนวสมจริง)

หลังจากกิจกรรมจากการอ่าน *บันทึกของแอนน์ แฟรงค์* เสร็จสิ้น ห้องเรียนที่ได้ก่อเกื้อมนุษยภาพอันน่าสนใจ ก็ได้เริ่มอ่านนวนิยายเรื่องใหม่ *คอยฝน* (*Waiting for the Rain*, 1987) ของซีลา กอร์ดอน ซึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่งในประเด็น “ การต่อต้านสีผิว ชนชาติ ” (intolerance)

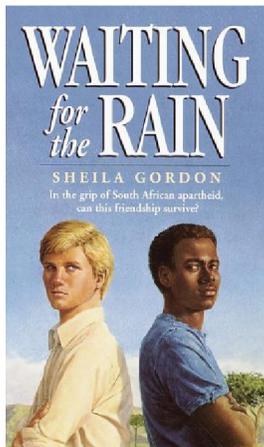
คอยฝน เป็นเรื่องราวชีวิตของเด็กชาย ๒ คน – คนหนึ่งผิวขาว อีกคนผิวดำ ที่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางการแบ่งแยกสีผิวในประเทศแอฟริกาใต้ งานชิ้นนี้เป็นนิยายเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องเกิด



ขึ้นในปี ๑๙๗๘ - ๑๙๘๖ ฟริคกี กับ เทนโก เป็นเพื่อนกัน เทนโกเป็นลูกของ “ หัวหน้าคนงาน ” ในฟาร์มที่ลุงของฟริคกีเป็นเจ้าของ เมื่อเทนโกเข้าโรงเรียนและได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องการแบ่งแยกผิว ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ก็เปลี่ยนไป แต่ฟริคกีไม่เข้าใจว่าทำไมสิ่งต่าง ๆ จำเป็นต้องเปลี่ยน

“ ตอนแรกที่ผมตัดสินใจนำรูปแบบบทกวีแบบ ๒ เสียง มาใช้อีกครั้ง ผมคิดว่า ผมอยากให้นักเรียนเปรียบเทียบเทนโก กับ แอนน์ แฟรงค์ แต่แล้วก็รู้สึกว้าว ถ้าให้เปรียบเทียบแบบนี้ ผลที่สะท้อนออกมาอาจกลายเป็นการเปรียบเทียบคู่ที่เป็น “ เหยื่อ ” ของการเลือกปฏิบัติ (ทางชนชาติ / สีผิว / ศาสนา) ” และเมื่อพิจารณาถึงจุดประสงค์ของกิจกรรม ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้เปรียบเทียบ “ เขา ” กับ “ เรา ” ไม่ใช่ “ เขา ” กับ “ เขา ” คุณครูผู้ใส่ใจกับการให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องของ “ คน ” จากวรรณกรรม จึงตัดสินใจให้นักเรียนเปรียบเทียบระหว่างเทนโก กับ ฟริคกี

การให้เปรียบเทียบระหว่างเด็กผิวขาวกับเด็กผิวดำ ก็เท่ากับได้ชี้แนะให้นักเรียนได้มองจากมุมมอง / ทรรศนะของทั้งสองคน ที่เติบโตขึ้นมาภายใต้ระบบค่านิยมทางสังคมที่มีการแบ่งแยก - ระบบที่แยกความเป็น “ พวกเรา ” (us) กับ “ พวกเขา ” (them)



เด็กวัยรุ่นในห้องเรียนวรรณกรรมเรื่องนี้ทั้งหมดเป็นคนผิวขาว แ่นละตัวละครฟริคกี - เด็กผิวขาว คงเป็นภาพแทนตัวพวกเขาอยู่แล้ว แต่พวกเขาก็ควรจะเข้าใจและเห็นใจเทนโก - เด็กผิวดำด้วย อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการมองในลักษณะของการเป็นภาพตัวแทนแล้ว นักเรียนก็จำเป็นต้องมองลงไปในเรื่องละเอียดของทั้งสองไปที่ละคน และทำความเข้าใจกับความรู้สึกทั้งของฟริคกี และของเทนโก ในฐานะที่เป็นเหยื่อของการแบ่งแยกสีผิว

เนื่องจากอคติของการแบ่งแยกสีผิว ส่งผลต่อความเป็นเพื่อนของกันและกัน คุณครูจึงแนะนำให้นักเรียนพิจารณาตัวละครทั้งสอง ทั้งในด้านพื้นฐานครอบครัว ประสบการณ์ การศึกษา ความหวังและความฝัน เพื่อให้



นักเรียนเห็นภาพของเด็กทั้งสองให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ก่อนที่จะไปถึงการตกอยู่ในสภาพที่แบ่งแยกออกเป็นสองผิว และครั้งนี้ครูเลสลีย์ให้นักเรียนร่วมกันทำงานทั้งชั้นเป็นกลุ่มเดียว

เทนโก

ฉันเติบโตในแอฟริกาใต้

ครอบครัวของฉันทำงานอยู่ในไร่

- ในกระท่อม

ฉัน เป็นแค่คนรับใช้

ฉันไปโรงเรียน

เพราะฉันต้องการไป

ฉันอยากจะได้เรียนรู้

ฉันหวังว่าฉันจะได้ไปให้ไกลจากที่นี่

ฉันกลัวกองทัพ

ฉันจะต่อสู้เพื่อเสรีภาพของฉัน

ฉันหวังว่าสิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลง

...

เพื่อนของฉัน ฟริคกี เป็นคนผิวขาว
เขาบอกว่าฉันไม่ได้รับความยุติธรรม
ฉันจะทำอะไรก็ได้ที่ฉันสามารถ แต่
คนเพียงลำพังคนเดียวไม่สามารถ
เปลี่ยนแปลงอะไรได้

ฟริคกี

ฉันเติบโตในแอฟริกาใต้

ครอบครัวของฉันเป็นเจ้าของไร่

ฉันอาศัยอยู่ในบ้าน

ฉันเป็น “ นายน้อย ” เจ้าที่ดิน

ฉันไปโรงเรียน

เพราะฉันจะต้องไป

ฉันอยากทำงาน

ฉันหวังว่าฉันจะได้อยู่ในไร่

ฉันอยู่ในกองทัพ

ฉันจะต่อสู้เพื่อประเทศของฉัน

ฉันหวังว่าสิ่งต่าง ๆ จะ **ไม่** เปลี่ยนแปลง

...

เพื่อนของฉัน เทนโก เป็นคนผิวสี
เขาบอกว่าฉันไม่ได้รับความยุติธรรม
ไม่มีอะไรที่ฉันสามารถทำได้จริงๆ เพราะ
คนเพียงลำพังคนเดียวไม่สามารถ
เปลี่ยนแปลงอะไรได้
ฉันกำลังต่อสู้เพื่อประเทศของฉัน



กฎหมายมีความผิดพลาด
จริง ๆ แล้วแผ่นดินเป็นของประชาชน
แต่เราจะต้องแบ่งปันกัน
และประชาชนเราก็คือ
คนรับใช้และผู้ใช้แรงงาน
ประชาชนเราจะต้องอยู่ ณ ที่นี้
ฉันจะปกป้องประชาชนของเรา
เราพร้อมจะเห็นพ้องต้องกันและ
ก้าวไปด้วยกัน
หากเรามีความเท่าเทียมกัน

เพียงฉันเคารพกฎหมาย
จริงๆ แล้วแผ่นดินเป็นของประชาชน
เราจะเป็นเจ้าของไม่ได้
ประชาชนเราจะเจริญเติบโตขึ้นมา
เป็นแพทย์และนักกฎหมาย
ประชาชนเราจะต้องอยู่ ณ ที่นี้
ฉันจะปกป้องประเทศชาติของเรา
เราต้องเห็นพ้องต้องกันและ
ก้าวไปด้วยกัน
หากเรามีความเท่าเทียมกัน

จากงานที่มอบหมายให้นักเรียนสะท้อนความคิด - ความรู้สึกออกมาเป็นบทกวีแบบ ๒ เสียง คุณครูให้ความเห็นว่า ที่ทำได้สำเร็จและนักเรียนสามารถเขียนออกมาได้อย่างสมบูรณ์ ก็เพราะหลังจากอ่าน “ เรื่องของผึ้ง ” ซึ่งคุณครูได้อธิบายถึงแนวคิดของการใช้รูปแบบนี้ และคุณครูก็ยังนำบทกวีของตัวเองมาเป็นตัวอย่างในการเปรียบเทียบด้วย จะเห็นได้ว่าขณะที่บทกวี เรื่องของผึ้ง เน้นที่ ‘ ความแตกต่าง ’ แต่บทกวีที่คุณครูให้นักเรียนช่วยกันลองเขียน ไม่ว่าจะเขียนด้วยการจับคู่ หรือเขียนเป็นกลุ่มใหญ่ เน้นที่ ‘ ความเหมือน ’ เพราะต้องการให้นักเรียนมีทั้งเรื่องที่ต่างและเรื่องที่เหมือนอยู่ในเรื่องเดียวกัน

ผลพวงที่น่าสนใจก็คือ นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนรู้แบบนี้ บางคนก็ทดลองสร้างบทกวีแบบ ๓ คอลัมน์ (๓ เสียง) โดยมีบรรทัดที่เหมือนกันในทางขวางด้วย มีข้อที่น่าสังเกต - เมื่อการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมาย นักเรียนก็จะพบวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เอง



คุณครูผู้เชื่อมั่นในพลังของวรรณกรรม สรุปลงบทความของเธอว่า

“ เมื่อฉันมอบหมายงานแบบนี้อีกครั้งต่อไป ฉันจึงเข้าใจถึงความจริงที่ว่า “ ยิ่งนักเรียนอ่านมาก เขาก็ยิ่งเรียนรู้เกี่ยวกับคนอื่นมากขึ้น ” โดยไม่ต้องคอยจ้องหน้าพวกเขาเขียนถึงเสียงที่ ‘ ได้ยิน ’ เหล่านั้น ลูกศิษย์ของฉันได้เรียนรู้ถึงอีกรูปแบบหนึ่งของบทกวี นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตของแอนน์ แฟรงค์ ได้เรียนรู้ถึงชีวิตเด็กแอฟริกันใต้สองคน และได้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวของพวกเขาเอง แต่โดยผ่านงานเขียนของพวกเขา สิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้อย่างแท้จริง ก็คือ *ไม่มีความเป็น “ เขา ” (them) ทุกคนต่างก็เหมือน ๆ กันในฐานะที่เป็น “ เรา ” (us) ทั้งสิ้น* ”

นี่คือการใช้วรรณกรรมเพื่อการสร้างเสริมความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ เพื่อเพิ่มพูนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

นี่คือกลศิลป์ในการเชื่อมร้อย *ความเห็นอกเห็นใจ* กับ *วรรณกรรม* อย่างพินิจพิเคราะห์ *ความเป็นเราในเขา* และ *ความเป็นเขาในเรา* ซึ่งก็คือความเป็น ‘ มนุษย์ ’ เหมือนกัน



ถอดความเรียบเรียงจาก

Creating Empathetic Connections to Literature

โดย Lesley Roessing (teaches eighth grade arts and humanities at Ridley Middle School in Ridley Park , Pennsylvania ; a teacher - consultant with the Pennsylvania Writing and Literature Project)

บทความจากวารสาร “ *The Quarterly* ” ฉบับที่ ๗ ปีที่ ๒ , ๒๐๐๕

<http://www.nwp.org/cs/public/print/resource/2229>





เปิดฉากใหญ่งานวิจัยวรรณกรรมกับจิตวิทยา : เปิดอ่านบันทึกคดี คือเปิดใจให้เห็นใจใครเขาอื่น

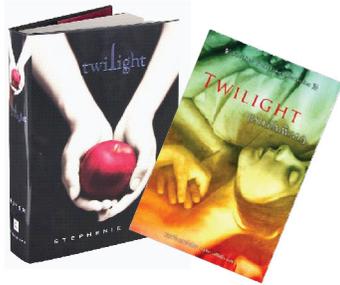
การอ่านนิยายไม่ใช่แค่วิธีหลบ (escape) ไปจากโลกเท่านั้น แต่นักจิตวิทยาพบว่า การอ่านเรื่องเหล่านี้ ส่งผลต่อบุคลิกลักษณะของเราด้วย เมื่อได้ท่องไปในโลกของนิยาย อย่าง *ทไวไลท์* ก็ทำให้เรารู้สึกเหมือนตัวเองเป็นแวมไพร์จริง ๆ

นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยบัฟฟาโล ในนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้ให้นักศึกษาจำนวน ๑๔๐ คน อ่านบางตอนจากนิยาย *ทไวไลท์* ของ สเตฟานี เมเยอร์ หรือ *แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับศิลาอาถรรพ์* ของ เจ. เค. โรว์ลิง โดยกลุ่มที่อ่าน *แวมไพร์* ได้อ่านตอนที่เอ็ดเวิร์ด คัลเลนบอกกับเบลล่า คนรักของเธอว่าแวมไพร์มีลักษณะเป็นอย่างไร ส่วนกลุ่มที่อ่านเรื่องของ “พอมด ” ได้รับตอนที่แฮร์รี่กับเพื่อนคนอื่น ๆ ถูกเลือกเข้าไปในโรงเรียนเวทมนตร์ฮอกวอตส์

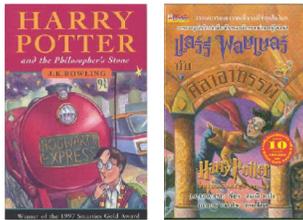
จากนั้นก็ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบของแต่ละชุดบนจอคอมพิวเตอร์ ซึ่งต้องเลือกระหว่างคำว่า “ ฉัน ” (เป็นฉัน ของฉัน) กับ “ ไม่ใช่ฉัน ” (เป็นเขา ของเขา) จากข้อความที่ให้มาบนจอ ซึ่งมีคำที่เกี่ยวกับ “ พอมด ” (ไม้เท้า ด้ามไม้กวาด คาถา ยาพิษ ฯลฯ) และ / หรือคำที่เกี่ยวกับ “ แวมไพร์ ” (เลือด ไม่มีวันตาย เขี้ยวแหลม กัด ฯลฯ) นักศึกษาต้องกดแป้นคีย์ตอบอย่างรวดเร็ว (โดยไม่ให้เวลานิ่งคิด)

ดร. เชียร์รา กาเบรียล และ อาเรียนา ยัง ผู้ทำการวิจัย ได้ออกแบบแบบสอบถามอีกชุดหนึ่ง ที่เรียกว่า สเกลวัดการซึมซับสะสมความคิดจากเรื่องเล่า (Narrative Collective Assimilation Scale)

ซึ่งประยุกต์มาใช้สำหรับสองเรื่องนี้โดยเฉพาะ และให้นักศึกษาทำการทดสอบแบบประเมินตัวเองอีกครั้งหนึ่ง เพื่อวัดลักษณะที่บ่งชี้เกี่ยวกับตนเอง (self-identified) กับโลกที่พวกเขาได้อ่าน ด้วยคำถามต่าง ๆ เช่น “ คุณจะอยู่โดยไม่หลับเลยได้นานแค่ไหน ? ” “ ฟันของคุณคมขนาดไหน ? ” หรือ “ คุณคิดว่า ถ้าคุณพยายามจริง ๆ แล้ว คุณก็อาจทำให้วัตถุเคลื่อนที่ได้ด้วยพลังจิตของคุณ ใช่ไหม ? ” ฯลฯ จากนั้นก็นำมาวัดถึงอารมณ์ (moods) ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) และการซึมซับ (absorption) เข้าไปในเรื่อง



(ชวาบน) “ ทไวไลท์ ”
ฉบับภาษาไทยในชื่อ “ แรกรัดติกาล ”



“ การติดต่อสัมพันธ์กับสังคมเป็นความต้องการของมนุษย์ เมื่อใดก็ตามที่เราารู้สึกว่าเราได้ติดต่อกับคนอื่น โดยทั่วไปแล้วเราจะรู้สึกดี และมีความรู้สึกดีกับชีวิตของเราเองด้วย ผลจากการวิจัย

งานวิจัยนี้ตีพิมพ์ในวารสาร *Psychological Science* ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่อ่าน “ แฮร์รี่ พอตเตอร์ ” ระบุลักษณะของตัวเองเป็นแบบเดียวกับ “ พ่อมด ” ส่วนนักศึกษาที่อ่าน “ ทไวไลท์ ” ก็ระบุลักษณะของตัวเองเหมือนกับ “ แวมไพร์ ” และทั้งสองกลุ่ม รู้สึกเหมือนตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในเรื่องนั้น ๆ (“ belonging ” to fictional communities) ที่มีอารมณ์และความพึงพอใจในชีวิตเหมือนกัน และรับเอาความรู้สึกนั้นโยงเข้ามาในชีวิตจริง นักวิจัยได้กล่าวไว้ในผลงานที่สร้างกระแสความสนใจของสังคมในวงกว้างนี้ :-

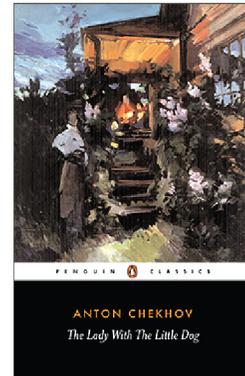
“ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า หนังสือหรือวรรณกรรม “ ให้ออกาส ” ในการติดต่อเชื่อมโยงกับสังคม และให้ความรู้สึกสบายใจที่มาจากที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ใหญ่กว่าตัวเอง แม้จะชั่วขณะหนึ่ง แต่ก็เป็นสิ่งที่มีค่ามาก ”

แสดงว่า การรับและเลียนแบบจากเรื่องเล่า (narratives) ทำให้เรารู้สึกได้ใกล้ชิดกับผู้อื่น ช่องว่างระหว่างเรากับคนอื่น ๆ ในสังคมก็น้อยลงและเป็นไปแบบสบาย ๆ ”

ผู้วิจัยได้สรุปทิ้งท้ายว่า งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การอ่านวรรณกรรม ช่วยเติมเต็มความต้องการพื้นฐาน ซึ่งก็คือความต้องการในการสื่อสารสัมพันธ์กับสังคมของมนุษย์เรานั้นเอง

การนำเอาเรื่องประเภทบันเทิงคดี (fiction) มาใช้ในศาสตร์ทางจิตวิทยายังมีไม่มากนัก แต่งานวิจัยในด้านนี้ก็กำลังเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ตามที่ เคียช โอตเลย์ ศาสตราจารย์จากคณะกรรมการพัฒนามนุษย์และจิตวิทยาประยุกต์ ที่มหาวิทยาลัยโตรอนโต แคนาดา กล่าวไว้ในงานวิจัยล่าสุดของเขา ซึ่งแสดงไว้ในนิตยสารออนไลน์ *OnFiction*

งานวิจัยชิ้นหนึ่งของเขา ที่ทำขึ้นในปี ๒๐๐๘ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการขับเคลื่อนความเป็นเราด้วยศิลปะ โดยมุ่งไปในประเด็นการอ่านวรรณกรรมหล่อหลอมตัวตนของคนเราได้อย่างไร (*On Being Moved by Art : How Reading Fiction Transforms the Self*) คณะผู้วิจัยให้นักศึกษา ๑๖๖ คน เลือกรอ่านหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งจาก เรื่องสั้นของเชคอฟ คือเรื่อง *สุภาพสตรีคนนั้นกับสุนัขตัวน้อย (The Lady with the Little Dog)* หรือจะเลือกอีกเล่มหนึ่งก็ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเรื่องเดียวกันนี้ มาเขียนขึ้นใหม่ในรูปแบบของสารคดี มีการประเมินลักษณะทางบุคลิกภาพและอารมณ์ของนักศึกษาที่เข้าทดสอบ ทั้งก่อนและหลังการอ่าน พบว่าผู้ที่อ่านวรรณกรรม (บันเทิงคดี) ของอันตัน เชคอฟ มีการเปลี่ยนแปลงทางบุคลิกภาพมากกว่าสารคดีจากเรื่องเดียวกันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับความเห็นอกเห็นใจตัวละคร และแปรเปลี่ยนมามีลักษณะที่คล้ายกับตัวละครมากขึ้น



คำอธิบายในประเด็นนี้ จะขอยกคำอธิบายของหัวหน้าคณะผู้วิจัยมาอธิบาย

“ เหตุผลที่บันเทิงคดีหรือเรื่องแต่ง (fiction) มีผลต่อการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น แต่เรื่องที่เป็นสารคดี (non - fiction) ไม่มี ก็เพราะว่าโดยทั่วไปแล้ว บันเทิงคดีเป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ในสังคม....

คนที่อ่านบันเทิงคดีมักจะมีคำถามเสมอ ๆ ว่าทำไมเธอไม่ทำอย่างนั้น หรือ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว เขาควรจะทำอย่างไร หรือคำถามอื่น ๆ อีก เราถูกดึงเข้าไปในโลกของบันเทิงคดี – ซึ่งด้วยวิธีนี้แหละ ที่เรามีอำนาจเหนือความคิดเรา ”

บทคัดย่องานวิจัยจากการนำเรื่องสั้นของเชคอฟมาเป็น ‘ สื่อ ’ เพื่อการทดลอง

Maja Djikic , Keith Oatley , Sara Zoeterman , & Jordan B. Peterson (2009). *On Being Moved by Art : How Reading Fiction Transforms the Self*. Creativity Research Journal , 21 , pp. 24 - 29.

บทคัดย่อ : เพื่อทดสอบสมมุติฐานว่า ศิลปะสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะทางบุคลิกภาพของคนได้ ภายใต้ภาวะเงื่อนไขที่ควบคุมในการทดสอบ โดยหลังจากที่ได้ทดสอบจากการทำแบบประเมินลักษณะทางบุคลิกภาพและอารมณ์ (Big - Five Inventory and emotion checklist) แล้ว ผู้เข้าทดสอบกลุ่มแรกให้อ่านเรื่องสั้น *The Lady with the Little Dog* ของเชคอฟ ในขณะที่กลุ่มควบคุมได้อ่านเนื้อหาจากเรื่องเดียวกันที่เขียนในรูปแบบสารคดี ซึ่งควบคุมให้มีความยาว ความยากง่าย ความซับซ้อน และระดับความน่าสนใจเช่นเดียวกัน จากนั้นให้ผู้เข้าทดสอบทำแบบประเมินลักษณะทางบุคลิกภาพและอารมณ์อีกครั้ง พบว่า กลุ่มแรกที่อ่านจากเนื้อหาเดิม มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางบุคลิกภาพมากกว่ากลุ่มควบคุม และมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกับลักษณะที่ปรากฏในงานศิลปะ



ศาสตราจารย์โอตเล่ย์อธิบายในแง่ของแนวคิดทางจิตวิทยาว่า ถ้าเราอ่านเรื่องบันเทิงคดี ความคิดทางสังคมของเราที่ดีขึ้น เช่นกันกับถ้าเราอ่านเรื่องเกี่ยวกับพันธุกรรมหรือดาราศาสตร์ เราก็รอบรู้ในเรื่องพันธุกรรมหรือดาราศาสตร์มากขึ้น แต่ในบันเทิงคดี เรายังสามารถเข้าใจการกระทำของตัวละครที่มาจาก *ความคิดภายใน* ของเขา ด้วยการ *เข้าไปในเหตุการณ์และในจิตใจ* ของเขา มากกว่าที่จะมองจากภายนอกซึ่งคนเรามักจะเป็นกันเมื่อรับรู้เรื่องต่าง ๆ ในสังคมหรือจากการเปิดรับข่าวสารสารคดี ซึ่งในทางจิตวิทยามันมีผลที่ต่างกันมากระหว่างมุมมองสองแบบนี้

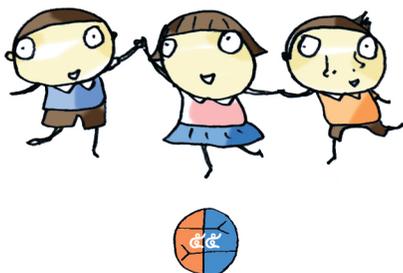
กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้ว เรามักจะมองคนอื่นด้วยมุมมองจากภายนอก ซึ่งมันจำกัดและแคบเกินไป และบางทีก็มีข้อสรุปให้โดยตรงไปตรงมา

ในแวดวงการศึกษาทางจิตวิทยา นักวิชาการเชื่อว่าจะมีงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่นำเอางานวรรณกรรมมาศึกษาถึงผลทางจิตวิทยามากขึ้นอีกและมากขึ้น “ นี่เป็นเพียงผลวิจัยในระยะต้น ๆ เท่านั้น ที่แสดงถึงผลทางจิตวิทยาต่อการอ่านบันเทิงคดี ” แม้ว่าผลงานของคณะนักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยบัฟฟาโล นิวยอร์ก จะสร้างกระแสความตื่นตัวต่อแวดวงวิชาการและสังคมก็ตาม

ในแง่มุมมองของนักวิชาการ เส้นทางการวิจัยเพื่อค้นหาอำนาจอันทรงพลังและสร้างสรรค์ของวรรณกรรมกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในมิติต่าง ๆ เป็นภารกิจที่ทำทนายอยู่ข้างหน้า

หากสำหรับนักอ่าน - นักเขียน และสังคมที่เราอาศัยอยู่ ผลวิจัยแสดงให้เห็นแล้วว่า การอ่านวรรณกรรมหรือบันเทิงคดีทำให้เข้าใจและเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น เราจะเขยิบขับเคลื่อนกันต่อไปอย่างไรดี

เพราะนี่เป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคม โลกจะน่าอยู่ยิ่งขึ้น หากเราเข้าใจกันและกันและมีความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น





อันตัน เชคอฟ (Anton Pavlovich Chekhov : ค.ศ. ๑๘๖๐ - ๑๙๐๔) นายแพทย์และนักเขียนชาวรัสเซีย ได้รับการยอมรับทั้งในรัสเซียเองและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกว่าเป็นนักเขียนผู้มีความสามารถมากที่สุดคนหนึ่งของวรรณกรรมเรื่องสั้น

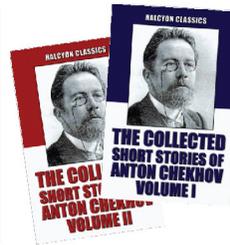
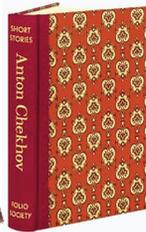
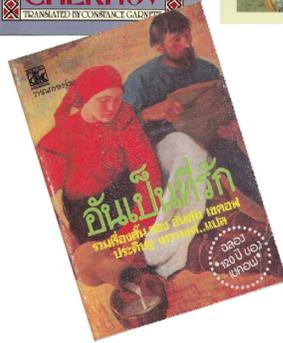
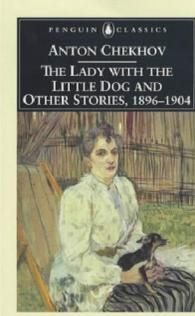
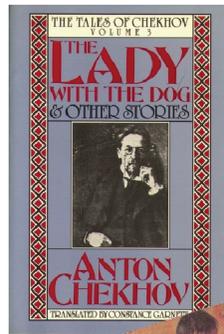
เชคอฟเป็นบุตรคนที่สามในครอบครัวพ่อค้าที่เคร่งศาสนา พ่อเป็นเจ้าของร้านขายของชำเล็ก ๆ ปู่เคยเป็นทาสติดที่ดิน ช่วงเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น พ่อประสบปัญหาล้มละลาย เขาต้องหา

เงินส่งเสียตัวเองเรียนด้วยการรับจ้างสอนพิเศษเด็ก ต่อมาได้เข้าเรียนคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งมอสโก จึงเริ่มงานเขียนจากการเขียนเกร็ดข่าวสั้น ๆ ไปลงตามนิตยสารราคาถูก กระทั่งเรียนจบในปี ค.ศ. ๑๘๘๔ ก็เข้าทำงานในโรงพยาบาลระยะหนึ่ง พร้อม ๆ กับทำงานทางด้านวรรณกรรมไปด้วย หลังจากปี ๑๘๙๒ จึงทำงานด้านการเขียนเพียงอย่างเดียว งานเขียนของเขามีทั้งบทละคร นิยาย และเรื่องสั้น (นิยายเรื่องยาวมีเพียง ๒ เรื่อง หนึ่งในนี้คือเรื่อง *The Shooting Party* ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ๑๙๒๖)

ในระยะแรก เชคอฟเขียนเรื่องสั้นเพื่อหารายได้ แต่เมื่อแรงบันดาลใจทางด้านศิลปะเริ่มก่อตัวและฝีมือพัฒนามากขึ้น เชคอฟก็เริ่มใช้วิธีใหม่ที่เป็นการปฏิรูปการเขียนเรื่องสั้นสมัยนั้น ความเป็นเอกลักษณ์ของเชคอฟอยู่ที่การเป็นผู้เริ่มใช้วิธีเขียนที่เรียกว่า " การเขียนตามกระแสสำนึก " (stream of consciousness writing) ซึ่งต่อมานำมาใช้โดยเจมส์ จอยซ์ และนักเขียนแบบวรรณกรรมสมัยใหม่ (Modernist literature) คนอื่น ๆ ที่มารวมกับ การไม่ยอมสรุปความเห็นทางด้านจริยธรรม ตามธรรมเนียมโครงสร้างของการเขียนวรรณกรรมก่อนหน้านั้น

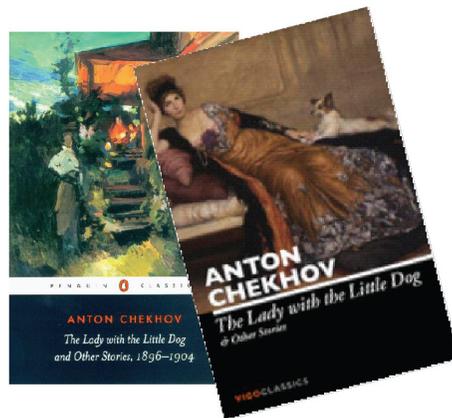
มีผู้วิจารณ์งานเขียนบทละครของเขาว่า เป็นงานเขียนที่ยากต่อความเข้าใจของผู้อ่าน เชคอฟไม่ได้แก้ตัวแต่อย่างใด แต่เขายืนยันว่า **หน้าที่ของศิลปินคือการตั้งคำถาม มิใช่การตอบคำถาม**

The Lady with the Dog เป็นเรื่องสั้นที่เชคอฟเขียนขึ้นในปี ค.ศ. ๑๘๙๙ (ฉบับแปลภาษาไทย ใช้ชื่อว่า *สุภาพสตรีกับสุนัข* ใน รวมเรื่องสั้นของอันตัน เชคอฟ *อันเป็นที่รัก* แปลโดย ประดิษฐ์ เทววงศ์ สำนักพิมพ์ดวงกมล , ๒๕๒๓) ต่อมาเรื่องนี้มีการนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์และเพิ่มคำในชื่อเรื่องเป็น *The Lady with the Little Dog* หนังสือของบางสำนักพิมพ์ ที่พิมพ์ขึ้นหลังจากนั้นจึงใช้ชื่อเรื่องตาม



The Lady with the Little Dog : โดย อันตัน เชคอฟ

เรื่องราวเริ่มจากตมิตรี กูรอฟ ซึ่งไม่พอใจชีวิตแต่งงานกับผู้หญิงที่ชอบดูถูกเหยียดหยามเขา จึงพยายามชดเชยด้วยการออกหาความสำเร็จ ที่ริสอร์ทชายทะเลในเมืองยาลทา เขาได้พบกับแอนนา เซอร์กูเยอร์น สุภาพสตรีที่มักเดินมาพร้อมกับลูกสุนัข เขาจึงหาทางเข้าไปทำความรู้จัก หลังจากทั้งคู่ได้พูดคุยและไปไหนมาไหนด้วยกันร่วมสัปดาห์ สัมพันธภาพจึงเกิดเป็นความรักขึ้น แต่เมื่อวันหยุดสิ้นสุดลง พวกเขาต่างต้องกลับไปหาครอบครัวของตน และคิดว่าจะไม่พบกันอีก แต่ทั้งสองกลับพบว่า อีกฝ่ายหนึ่งมีความสำคัญต่อตัวเองมาก ชีวิตที่เหลืออยู่นั้นเหมือนไร้ค่าและไร้ความหมาย กูรอฟจึงเดินทางไปตามหาแอนนา และที่สุดก็ได้พบกัน เขาแอบมาพบเธออย่างลับ ๆ หลายต่อหลายครั้ง ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ยิ่งมากขึ้นไปอีก แต่ขณะเดียวกัน ก็กลายเป็นสิ่งที่ยุ่งยากและทรมานต่อทั้งคู่มากขึ้นเช่นกัน เชคอฟจบเรื่องด้วยการบอกว่า แม้ว่าพวกเขาหวังว่าจะแก้ปัญหาได้ แต่ความยุ่งยากเพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น





บันทึกดีกับการเสริมสร้างตุลาการที่ดี เมื่อโอบามาเปิดประเด็น ศาลสูงต้องเป็นผู้ที่สามารถ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา”

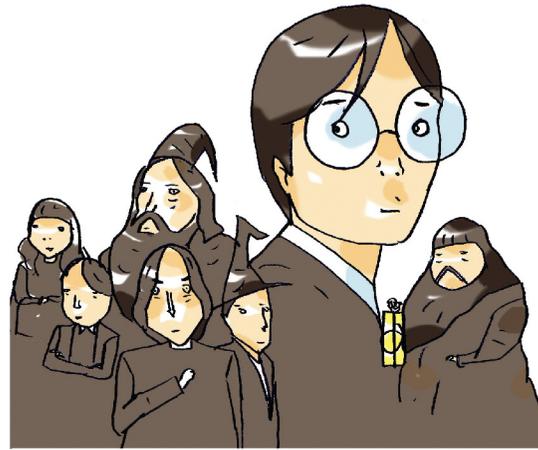
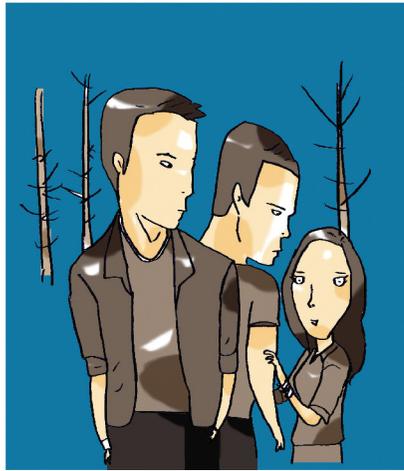
ผลงานของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยบัฟฟาโล นิวยอร์ก ได้ข้อค้นพบว่า การอ่านบันทึกคดีสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าไปอยู่ในใจผู้อื่นได้ โดยที่ในการศึกษานั้นได้กำหนดให้ “ผู้อื่น” คือ ฟอมมด และ แวมไพร์ ซึ่งนักวิจัยตัดตอนมาจากนิยายแฟนตาซียอดนิยม เรื่อง *แฮร์รี่ พอตเตอร์* ของ เจ. เค. โรว์ลิง และหนังสือนิยายชุด *ทไวไลท์* ของ สเตฟานี เมเยอร์ เพื่อทดสอบการตอบสนองของ นักศึกษาจำนวน ๑๔๐ คน

แฮร์รี่ พอตเตอร์ เป็นนิยายแฟนตาซี เรื่องราวเกิดขึ้นรอบตัวของเด็กกำพร้าวัยรุ่นผู้พบว่าตนเองเป็นฟอมมดเมื่ออายุได้สิบเอ็ดปี เขาได้เรียนรู้ที่จะก้าวข้ามปัญหาที่เผชิญต่าง ๆ ทั้งทางเวทมนตร์ สังคม และอารมณ์ ส่วน *ทไวไลท์* เป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ของหญิงสาวคนหนึ่ง กับชายหนุ่มหล่อเหลาซึ่งแท้ที่จริงคือแวมไพร์

การศึกษาวรรณกรรมกับมิติด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือ empathy ของคณะนักวิจัยทางจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยบัฟฟาโลในครั้งนี้ ได้พบว่า ภายหลังจากอ่านเนื้อความที่คัดมาจาก



เรื่อง แฮร์รี พอตเตอร์ นักศึกษาก็ระบุตัวตนว่าเป็นเยี่ยง ‘พอมด’ ขณะที่ผู้อ่านเรื่อง ทไวไลท์ ก็เชื่อมโยงตัวเองเข้ากับบุคลิกลักษณะของ ‘แวมไพร์ - ผิดูดเลือด’ ตัวเอกของเรื่อง



งานวิจัยนี้อาจเป็นเพียงตัวอย่างที่จำเพาะเจาะจง เพราะเราต่างก็รู้ว่าในโลกของความเป็นจริงคงไม่มีแวมไพร์และพอมดเพรียกหาความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจจากมนุษย์สามัญอย่างเรา ๆ แต่ความคิดที่น่าสนใจและทำให้ได้รับการขานรับจากสังคมที่ได้จากงานวิจัยนี้ก็คือ ความเชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรม ความเข้าใจในผู้อื่นหรือความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และความถูกต้องชอบธรรมในสังคม

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาภาพกว้างของคนรุ่นใหม่ในสหรัฐอเมริกา โดยคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยมิชิแกน แอนน์ อาร์เบอร์ ทำการวิจัยนักเรียนนักศึกษาชาว ๑๔,๐๐๐ คน พบว่าร้อยละ ๗๕ ของเยาวชนคนรุ่นใหม่เหล่านี้ ประเมินตนเองว่ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าของเยาวชนเมื่อ ๓๐ ปีที่ผ่านมา



กล่าวให้ชัดเจนขึ้นก็คือ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของคนยุคใหม่มีระดับลดลงมาโดยตลอด และดิ่งลงมากในช่วง ๑๐ ปีหลัง (ค.ศ. ๒๐๐๐ – ๒๐๑๙)

และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่านวรรณกรรม สถาบันการวิจัยระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง ก็ได้ศึกษาเช่นกัน ดังมหาวิทยาลัยยอร์ก ในแคนาดา ก็ได้ทำการวิจัยในปี ๒๐๑๐ เช่นกัน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การอ่านหนังสือที่เด็กปฐมวัยได้รับ จะเป็นดัชนีชี้วัดความสามารถ ในการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นในระยะยาว นอกจากนี้นักวิจัยก็ยังพบอีกด้วยว่า ผู้ใหญ่ที่อ่านวรรณกรรม หรือบันเทิงคดีน้อย ประเมินตัวเองว่า มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นน้อยกว่าผู้ที่อ่านมากกว่า สรุปได้ว่าการอ่านหนังสือบันเทิงคดี กับ การมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แปรผันตามกัน *อ่านมากก็ส่งผลต่อการมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากนั่นเอง*

เมื่อสภาพการณ์ของสังคมเริ่มมีแนวโน้มน่าเป็นห่วง ความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การไม่ยึดเอาแต่ตัวเองและหมกมุ่นอยู่กับเรื่องของตนเอง กำลังเป็นปัญหาท้าทายสังคมในวงกว้าง และแน่ละแผ่ไปยังนานาสังคมที่กำลังวิ่งวุ่นอยู่ในลู่ของโลกยุคใหม่ แวดล้อมไปด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่อยากดูอะไรในโลกก็ได้ดู หากทวามองไม่เห็นใครจริง ๆ เพราะไม่ได้ใส่ใจใคร หรือเพราะเหตุใด ? การเห็น (เข้าไปใน) โลกคนอื่นจึงเป็นเรื่องธรรมดาไม่ใช่

บัดนี้ ความตื่นตัวต่อเรื่องการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่ควรได้รับการ ‘ปลูก’ และ ‘ปลูก’ ได้ ขยายไปสู่แวดวงต่าง ๆ โดยอิงอาศัยความคิดที่ว่า *การอ่านหนังสือบันเทิงคดีสามารถช่วยให้เราเชื่อมตัวเองเข้าไปในตัวผู้อื่น* หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ *รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา* เป็นสิ่งที่เพิ่มพูนขึ้นมาได้ เพื่อที่เราจะได้นำวรรณกรรมมาเป็น “สื่อ” นำพาเราไปสู่สังคมที่ดีขึ้นได้ ซึ่งก็แน่ละ เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

เช่นนี้แล้ว ในแวดวงวิชาชีพที่เคยเข้าใจกันว่าต้องยึดกฎเกณฑ์ตามลายลักษณ์อักษร ตามหลักฐานที่สืบค้นได้เท่านั้น โดยปราศจากอารมณ์ทั้งหลายทั้งมวล อาจต้องไหวรู้สึกรู้ใจให้ทัน เพื่อสร้างเสริมภารกิจของตนให้ดียิ่งขึ้น ทศนะเช่นนี้นักปรัชญาสองท่าน มาร์ธา นัสส์บามม์ และ ริชาร์ด รอร์ตี



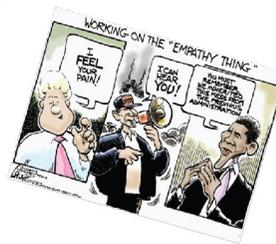
เริ่มเปิดประเด็นสู่สาธารณะในสหรัฐอเมริกา ว่าบุคลากรทางกฎหมายหรือบรรดาตุลาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผู้พิพากษา ควรอ่านบันทึกคดีเพื่อเพิ่มความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป้าหมายปลายทางคือ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการพิจารณาคดีความต่าง ๆ

“ ผู้อื่น ” ที่บุคลากรของศาลสถิตยุติธรรมควรจะได้ “ รู้จัก ” ในฐานะเพื่อนมนุษย์ ไม่ใช่ใครที่ไหน คือผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีต่าง ๆ นั่นเอง

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองเชื่อว่า วรรณกรรมมีศักยภาพในฐานะที่จะเป็นวิธีสู่ความเห็น (เข้าไปใน) ใจเพื่อนมนุษย์ โดยผ่านเรื่องราวและความเป็นไปในชีวิตของผู้คนต่าง ๆ ในสังคมที่แตกต่างไปจากเรา ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินคดีความต่าง ๆ อย่างที่เที่ยงธรรมและละเอียดอ่อนยิ่งขึ้น.....

มีคำอธิบายในเรื่องนี้จากมาร์ธา นัสส์บาอัม ว่า ในการอ่านวรรณกรรมนั้น คือเราได้สัมผัสการเล่าเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของคนอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้เราเรียนรู้ที่จะจินตนาการว่าเขารู้สึกอย่างไร ในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผันแปรไป ขณะเดียวกัน เราก็จะเข้าใจในตัวเขา ขบคิดในแง่มุมของเขา และเรียนรู้อะไรหลายอย่างของเขาได้ นี่เป็นสิ่งที่เราจะได้จากการเปิดอ่านบันทึกคดีซึ่งว่าด้วยการกระทำของตัวละคร ที่อาจต้องทำอะไรที่ผิดแผกแตกต่างจากคนทั่ว ๆ ไปในสังคมที่เราอยู่

ส่วน ริชาร์ด รอร์ตี ก็ได้ให้คำอธิบายในประเด็นเดียวกันนี้อย่างน่าสนใจว่า ภาพสะท้อนที่สนองกลับต่อสิ่งที่เกิดขึ้นไม่อาจนำเราไปสู่ความเข้าใจพฤติกรรมนั้นจริง ๆ (ดังเช่นการอ่านข่าวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม) หากแต่จะเกิดขึ้นได้ก็โดยการสร้างสรรค์ มันสร้างสรรค์ขึ้นในวรรณกรรมโดยการเพิ่มความไหวรู้สึกรของเรา ในรายละเอียดของความทุกข์ ความเจ็บปวด ความอภัยคอดสูของตัวละคร ซึ่งเป็นคนที่แตกต่างไปจากเรา ไม่คล้ายคลึงและไม่คุ้นเคยกับเรา



สิ่งที่ได้จากวรรณกรรม จะช่วยเพิ่มความไหวรู้สึกรู้สีกให้การกดลดคุณค่าของผู้ถูกกล่าวหาเป็นไป
ได้ยากยิ่งขึ้น ? ซึ่งแตกต่างจากการใช้ความคิดตัดสินโดยตรง แน่นอนเขาไม่คิดเหมือนเรา เขามีความ
ทุกข์ร้อนท ก็ทำไมเล่า เราจึงปล่อยให้พวกเขาต้องทุกข์ร้อนเช่นนั้น ?

นี่คือข้อปจณาและวิสัยนา ที่สร้างกระแสโต้แย้งแสดงทัศนะกันในวงการนักกฎหมาย ผู้คร่ำ
อยู่ในศาลสถิตยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา เมื่อมีผู้รื้อลงเปิดประตูบานแรก ๆ ให้วรรณกรรมก้าวเข้าไป
เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและจิตใจของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักกฎหมาย เป็นผู้พิพากษา เป็นตุลาการของสังคม
อย่างไรก็ตาม ความรู้ที่นำมาสู่หลักการที่ว่า ผู้พิพากษาหรือฝ่ายตุลาการทั้งหลายควรอ่าน
บันเทิงคดี มาจากการแสดงความเห็นอย่างจริงจังในสหรัฐอเมริกาในปี ๒๐๐๙ เมื่อประธานาธิบดีบารัค
โอบามา ได้กล่าวถึงการสรรหาประธานศาลสูงสุดคนใหม่ว่าต้องการผู้ที่มี “ *ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น* ”
จากเดิมที่ไม่เคยมีการพูดถึงคุณลักษณะประการนี้กันมาก่อนว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นผู้มี
อำนาจสูงสุดทางศาล นักวิจารณ์ที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมพากันเดือดดาลกับคำกล่าวของโอบามา บางคน
ลุกขึ้นมาพูดว่า ผู้พิพากษาจะมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเพื่อใครคนใดคนหนึ่งไม่ได้ แต่ต้องเป็นไปเพื่อ
ให้ปฏิบัติตามกฎหมายได้ง่ายขึ้นเท่านั้น

ก็หากเรายอมรับว่าความเห็นอกเห็นใจกันเป็นคุณลักษณะอันสำคัญของความเป็นมนุษย์ คนที่
ทำหน้าที่ด้านตุลาการที่เปี่ยมมนุษยภาพ ย่อมจะวินิจฉัยคดีความของเพื่อนมนุษย์ได้อย่างเห็นคุณค่า
ของมนุษย์มากขึ้นมิใช่หรือ



ดังภาษิตสะกิดใจให้ตระหนักในค่าของคนที่ว่า

“ คนเห็นคนเป็นคน นั้นแหละคน
คนเห็นคนไม่ใช่คน นั้นแหละไม่ใช่คน ”



บัดนี้งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า วรรณกรรมสามารถนำผู้อ่านให้เข้าถึงซึ่งความเห็นอกเห็นใจ
ผู้อื่นได้อย่างแยบยล หากแวดวงตุลาการจะนำวรรณกรรมมาเป็นสื่อเพิ่มพูนคุณงามความดีในข้อนี้ ก็น่าจะ
จะได้เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยินดี

เมื่อมองข้ามออกไปไกลถึงผลพวงของสิ่งที่จะบังเกิดขึ้นต่อสังคม.....



แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีบทบาทหน้าที่ในการประสานกลไก นโยบาย และปัจจัยขยายผลจากทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนการสร้างเสริมพฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่าน ให้เข้าถึงเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงหนังสือและกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

คณะกรรมการกำกับทิศทาง แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

กลุ่มแผนงานสื่อสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ ในแผนสื่อสารสุขภาวะและสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม

ที่ปรึกษา : อาจารย์มานิจ สุขสมจิตร , นพ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์

ประธาน : รศ.จุมพล รอดคำดี

กรรมการ : รศ.ประภาภัทร นิยม อาจารย์สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ อาจารย์ชูชัย ฤดีสุขสกุล

ดร.ชฎามาศ ชูระเศรษฐกุล ศ.ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ รศ.ดร. วิลาสินี อดุลยานนท์

เลขานุการ : นางสาวเข็มพร วิรุฬราพันธุ์ นางสุดใจ พรหมเกิด นายदनัย หวังบุญชัย

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางญานี รัชต์บริรักษ์

แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

ผู้จัดการแผนงานฯ : นางสุดใจ พรหมเกิด

กองบรรณาธิการ : ยวดี งามวิทย์โรจน์ วิลาสินี ดอนเงิน ชุตินา พุกกลิ่น คณิตา แอตาล วิไล มีแก้วสุข จุฑาพร ยอดศรี

ประสานการผลิต : ชุตินา พุกกลิ่น

ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบาย โครงการ และกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมให้เกิดพฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่าน เพื่อสังคมสุขภาวะกับเราได้ที่นี่

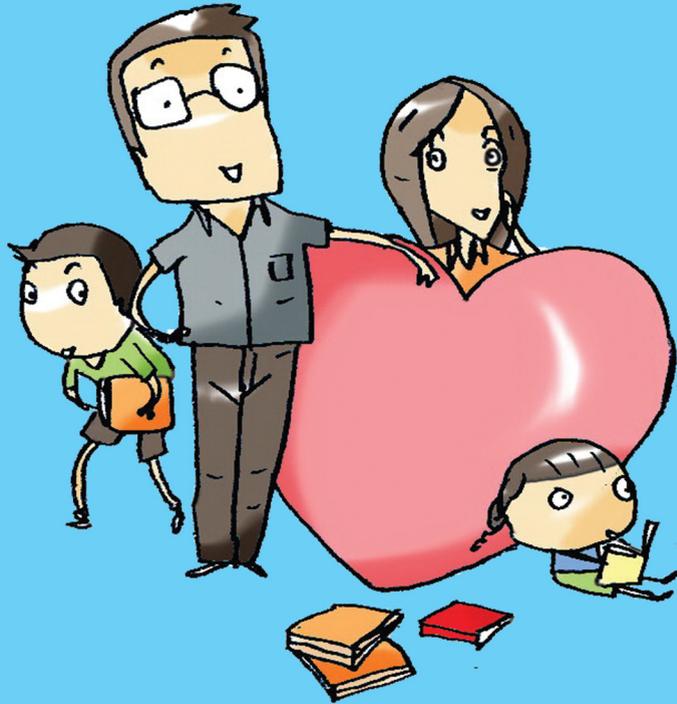
แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

๔๒๔ หมู่บ้านงาไม้ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๖๗ แยก ๓ ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๐ - ๒๕๒๔ - ๔๖๑๖ - ๗ โทรสาร : ๐ - ๒๕๘๑ - ๑๘๗๗

E-mail : info@happyreading.in.th website : <http://www.happyreading.in.th>

Facebook : <http://www.facebook.com/happy2reading> Twitter : <http://www.twitter.com/happy2reading>



พิมพ์ด้วย SOY INK หมึกปลอดภัย ไม่ใช้ระบบเคลือบปกเพื่อร่วมกันดูแลโลก